

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΦΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΟΔΗΓΙΩΝ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

A. ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Οι Οδηγίες Ολοκληρωμένης Φυτοπροστασίας συντάχθηκαν σύμφωνα με:

- Τον Ν.4036/27-1-2012 (Α΄8) «Διάθεση γεωργικών φαρμάκων στην αγορά, ορθολογική χρήση αυτών και συναφείς διατάξεις», ειδικότερα σύμφωνα με το άρθρο 28 αυτού: «Ολοκληρωμένη Φυτοπροστασία» και του Δ΄ Παραρτήματος αυτού με τίτλο: «Γενικές αρχές ολοκληρωμένης φυτοπροστασίας», με τον οποίο γίνεται η ενσωμάτωση της οδηγίας 2009/128/ΕΚ, άρθρο 14 και παράρτημα ΙΙΙ αυτής.
- Τον Κανονισμό (ΕΚ)1107/2009 (L309/1) σχετικά με την διάθεση φυτοπροστατευτικών προϊόντων στην αγορά και ειδικότερα τα άρθρα 31 και 55 με τα οποία η ορθή χρήση των φυτοπροστατευτικών προϊόντων συμμορφώνεται με τις «Γενικές αρχές ολοκληρωμένης φυτοπροστασίας» το αργότερο **μέχρι 01-1-2014**
-

B. ΤΕΧΝΙΚΑ – ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

Στην σύνταξη των Οδηγιών Ολοκληρωμένης Φυτοπροστασίας ελήφθησαν υπόψη:

- Τα διαθέσιμα επιστημονικά, ερευνητικά, εμπειρικά δεδομένα και τεχνικές των καλλιεργειών στη Χώρα μας, με στόχο την αύξηση της παραγωγής, την ποιοτική αναβάθμιση και την ασφάλεια παραγόμενων προϊόντων, στα πλαίσια των αρχών της Ολοκληρωμένης Φυτοπροστασίας, με ταυτόχρονη διατήρηση και βελτίωση της περιβαλλοντικής και της οικονομικής βιωσιμότητας των καλλιεργειών.
- Οι καθορισθείσες τιμές κατωτάτων ορίων πληθυσμιακής πυκνότητας των επιβλαβών οργανισμών στις καλλιέργειες στις οποίες έχουν καθοριστεί (όρια επέμβασης) υπεράνω των οποίων δικαιολογείται επέμβαση (χρήση φυτοπροστατευτικών προϊόντων και μέσων) πάντοτε σύμφωνα με τις πρακτικές ορθής διαχείρισης των επιβλαβών οργανισμών από εμπλεκόμενους φορείς φυτοπροστασίας όπως: καλλιεργητές, δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς φυτοπροστασίας και φορείς γεωργικών προειδοποιήσεων φυτοπροστασίας.

Γ. ΠΙΝΑΚΑΣ ΟΔΗΓΙΩΝ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

Οι Οδηγίες Ολοκληρωμένης Φυτοπροστασίας δίδονται με την μορφή πίνακα που αποτελείται από 4 στήλες

- Στην πρώτη στήλη περιγράφεται η **καλλιεργητική πρακτική**.
- Στην δεύτερη στήλη η συγκεκριμένη πρακτική χαρακτηρίζεται **Υποχρεωτική** ή όχι σύμφωνα με τις **Γενικές Αρχές Ολοκληρωμένης Φυτοπροστασίας**, που πρέπει να εφαρμόζονται υποχρεωτικά από τους παραγωγούς από **01-1-2014** και να λαμβάνεται υπόψη από όλους τους εμπλεκόμενους στην φυτοπροστασία των καλλιεργειών κατά την άσκηση των επαγγελματικών τους δραστηριοτήτων.
- Στην τρίτη στήλη προσδιορίζονται οι **Ειδικές Κατευθυντήριες Γραμμές Ολοκληρωμένης Φυτοπροστασίας** της καλλιέργεια με σκοπό την **εθελοντική άσκηση και εξοικείωση** των παραγωγών, με στόχο την ανάπτυξη κινήτρων για την εφαρμογής τους.
- Στην τέταρτη στήλη αναφέρεται η **Αιτιολόγηση** της αναφερόμενης καλλιεργητικής πρακτικής καθώς και άλλα σχόλια

Δ. ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

- Τα φυτοπροστατευτικά προϊόντα ορίζονται στον Κανονισμό (ΕΚ)1107/2009 (L309/1) και θα πρέπει να είναι **εγκεκριμένα στη χώρα μας** σύμφωνα με τον Ν. 4036/2012 (Α'8) και τις απορρέουσες από αυτόν Υπουργικές Αποφάσεις. Τα εγκεκριμένα φυτοπροστατευτικά προϊόντα και μέσα αναφέρονται στην ηλεκτρονική βάση δεδομένων του Υπουργείου Παραγωγικής Ανασυγκρότησης, Περιβάλλοντος και Ενέργειας (<http://www.minagric.gr/syspest/>)
- Τα σκευάσματα φυτοπροστασίας που περιέχουν μακρο-οργανισμούς θα πρέπει να είναι **εγγεγραμμένα στον Εθνικό Κατάλογο Σκευασμάτων Φυτοπροστασίας που περιέχουν Μακρο-οργανισμούς** (Ε.Κ.Σ.Φ.Μ.) σύμφωνα με το Ν. 4036/2012 (Α'8) και την 10522/117908/02-10-2014 Υπ. Απόφαση (Β'2622).
- Κατά την επιλογή και εφαρμογή κάθε φυτοπροστατευτικού προϊόντος, να ακολουθούνται και να εφαρμόζονται προσεκτικά και χωρίς αποκλίσεις, όλες οι πληροφορίες και οι οδηγίες της ετικέτας και των αναγραφομένων στη συσκευασία.
- Τα Δελτία Γεωργικών Προειδοποιήσεων τα οποία εκδίδονται σύμφωνα με τις αρχές της Ολοκληρωμένης Φυτοπροστασίας από τις Περιφερειακές Υπηρεσίες του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την επιλογή μιας φυτοπροστατευτικής ενέργειας.
- Οι επαγγελματίες χρήστες γεωργικών φαρμάκων είναι υπεύθυνοι για τη χρήση των γεωργικών φαρμάκων σύμφωνα με τη χορηγούμενη συνταγή χρήσης γεωργικού φαρμάκου η οποία αποτελεί έγγραφη γνωμάτευση ως προς την αναγκαιότητα χρήσης γεωργικού φαρμάκου και εκδίδεται βάσει των διατάξεων του Παραρτήματος Δ' του ν. 4036/2012, της αριθ. 8197/90920/22-7-2013 κοινής απόφασης των Υπουργών Υγείας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής «Θέσπιση Εθνικού Σχεδίου Δράσης με στόχο την εφαρμογή της Οδηγίας

2009/128/EK και την προστασία του ανθρώπου και του περιβάλλοντος» (Β'1883) και της με αριθ. 9497/104760/20-8-2014 (ΦΕΚ Β'2310-ΑΔΑ 78ΗΗΒ-ΜΔΧ).

- Οποιαδήποτε φυτοπροστατευτική επιλογή ή μέτρο επιβαλλόμενο από Κοινοτική Απόφαση (Ε.Ε.) υποχρεωτικής εφαρμογής, καθίσταται αυτομάτως αποδεκτό και ενσωματώνεται στις παρούσες Οδηγίες.
- Οι Οδηγίες Ολοκληρωμένης Φυτοπροστασίας ισχύουν και εφαρμόζονται με την επιφύλαξη των εκάστοτε διεθνών, κοινοτικών ή εθνικών διατάξεων για θέματα **Φυτοϋγειονομικού ελέγχου και πολλαπλασιαστικού υλικού.**

Ε. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

- Η σύνταξη των Οδηγιών Ολοκληρωμένης Φυτοπροστασίας έγινε από Επιστημονικές Ομάδες που ορίστηκαν με την 4012/45395/11-04-2012 (ΑΔΑ:Β4Ω3Β-20Ε) Απόφαση Υπ.Α.Α.Τ όπως αυτή τροποποιήθηκε με τις 4741/51351/02-5-2012 (ΑΔΑ:Β496Β-186) και 12466/123096/05-12-2012 (ΑΔΑ:Β45ΝΒ-386) Υπ. Αποφάσεις.
- Οι Οδηγίες Ολοκληρωμένης Φυτοπροστασίας τέθηκαν σε δημόσια διαβούλευση και τα σχόλια ελήφθησαν υπόψη πριν την οριστική διαμόρφωση τους.
- Οι Οδηγίες Ολοκληρωμένης Φυτοπροστασίας ακολουθώντας τις επιστημονικές και τις τεχνολογικές εξελίξεις σε θέματα ολοκληρωμένης φυτοπροστασίας υπόκεινται σε συνεχή βελτίωση και ενημέρωση.
- Οι Οδηγίες Ολοκληρωμένης Φυτοπροστασίας αποτελούν πνευματική ιδιοκτησία της Διεύθυνσης Προστασίας Φυτικής Παραγωγής του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και επιτρέπεται η αναπαραγωγή τους με σαφή αναφορά της πηγής.

Σχόλια – παρατηρήσεις – προτάσεις επί των Οδηγιών Ολοκληρωμένης Φυτοπροστασίας μπορούν να αποστέλλονται στα email: pkoutsianas@minagric.gr, azounos@minagric.gr, aalexopoulos@minagric.gr

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΤΡΟΦΙΜΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΓΕΩΡΓΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΦΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

ΟΔΗΓΙΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΣΤΗ ΜΕΛΙΤΖΑΝΑ ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΟΥ

Μάρτιος 2019

ΕΔΑΦΟΣ

Κατάλληλο έδαφος για την καλλιέργεια θερμοκηπιακών καλλιεργειών θεωρείται εκείνο που είναι γόνιμο, στραγγίζει καλά, έχει μικρή αλατότητα, είναι ελαφράς μηχανικής σύστασης (προτιμώνται αμμώδη ή αμμοπηλώδη εδάφη) και είναι πλούσιο σε οργανική ουσία.

ΣΕ ΟΛΗ ΤΗΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
<p>Τα φυτά απαιτούν ικανοποιητικά επίπεδα εδαφικής υγρασίας τόσο κατά την περίοδο βλάστησης, όσο και την περίοδο ανάπτυξης του καρπού. Για το λόγο αυτό γίνονται συχνά και ελαφρά ποτίσματα. Η σωστή τροφοδοσία με νερό είναι πρωταρχικής σημασίας για την ανάπτυξη και οικονομική παραγωγή της καλλιέργειας.</p> <p>Ο σχεδιασμός της άρδευσης δύναται να βασίζεται σε μετρήσεις κλιματικών, φυσιολογικών και εδαφικών παραμέτρων. Σημαντικό ρόλο έχει η ποιότητα του νερού στη συνολική παραγωγή. Η συχνότητα και ποσότητα νερού άρδευσης εξαρτάται από το στάδιο ανάπτυξης του φυτού, την εποχή, την ηλιοφάνεια και τον τύπο του εδάφους.</p> <p>Η <u>τομάτα</u> είναι φυτό μέσης ανθεκτικότητας στην αλατότητα. Μπορεί να αρδεύεται με νερό με EC 4,5 dS/m, ωστόσο η χρήση νερού με EC < 2.5 dS/m είναι επιθυμητή. Η <u>αγγουριά</u> είναι λιγότερο ανθεκτική στην αλατότητα με επιθυμητή EC < 1.6Ds/m.</p>	<p>ΝΑΙ</p>	<p>ΝΑΙ</p>	<p>Υπερβολική υγρασία στο έδαφος κατά την περίοδο της ανθοφορίας προκαλεί ανθόρροια, ιδίως όταν το ποσό του αζώτου στο έδαφος βρίσκεται σε υψηλά επίπεδα.</p> <p>Άφθονο νερό ή απότομο πότισμα μετά από διακοπή νερού κατά το στάδιο της ωρίμανσης μπορεί να προκαλέσει σχίσιμο του καρπού.</p> <p>Η υπερβολική υγρασία μειώνει την οξύτητα, τα διαλυτά στερεά, τις πρωτεΐνες και αυξάνει το ρίσκο για πιο μαλακούς καρπούς και ανώμαλη ωρίμανση.</p>
<p>Ειδικότερες επιλογές: Συνιστάται να γίνεται στάγδην άρδευση. Η άρδευση με σταγόνες εξασφαλίζει αποτελεσματική χρήση νερού, ταυτόχρονη εφαρμογή της λίπανσης, έλεγχο της αλατότητας, οικονομία εργατικών και αποτελεί την καλύτερη μέθοδο εφαρμογής.</p>	<p>ΟΧΙ</p>	<p>ΝΑΙ</p>	<p>Άρδευση της καλλιέργειας με αυλάκια και με καταιονισμό πρέπει να αποφεύγεται. Επαφή του στελέχους του φυτού και του φυλλώματος με το νερό άρδευσης ευνοούν την εμφάνιση ασθενειών</p>

ΘΡΕΨΗ

Οι **αναγκαίες ποσότητες σε θρεπτικά στοιχεία** παρέχονται στην καλλιέργεια με τη βασική λίπανση και μέσω του νερού άρδευσης (υδρολίπανση). Οι ποσότητες των θρεπτικών στοιχείων που προστίθενται θα πρέπει να καθορίζονται με βάση:

- Τα αποτελέσματα της εδαφολογικής ανάλυσης,
- Τις ιδιαίτερες ανάγκες της μελιτζάνας σε θρεπτικά στοιχεία,
- Διάρκεια καλλιέργειας,
- Ποικιλία,
- Τρόπος και συχνότητα εφαρμογής της επιφανειακής λίπανσης.

Η **βασική λίπανση** πρέπει να στοχεύει στη δημιουργία εδάφους, που να έχει τα κάτωθι χαρακτηριστικά πριν από την μεταφύτευση:

- Υψηλά επίπεδα οργανικής ουσίας,
- Ικανοποιητική ποσότητα φωσφόρου για ολόκληρη την καλλιεργητική περίοδο,
- Αρκετά αποθέματα καλίου, ώστε να εξασφαλίζεται η καλή **ποιότητα των πρώτων καρπών, να ενθαρρύνεται η γρήγορη ανάπτυξη των καρπών και να προκαλείται ανάσχεση της ζωνής βλάστησης των φυτών,**
- **Αρκετό άζωτο, αναγκαίο για την πρώτη ανάπτυξη των φυτών, αλλά όχι τόσο πολύ που να προκαλεί ζωνή βλάστηση στα φυτά,**
- **Οξύτητα εδάφους γύρω στο pH 5,8-6,5 (εκτός από τα ασβεστώδη εδάφη όπου αυτό είναι αδύνατον).**

Τα χημικά λιπάσματα κατά τη βασική λίπανση ενσωματώνονται σε όλη την επιφάνεια του εδάφους και σε βάθος 30 cm ή κατά μήκος των γραμμών φύτευσης, **πάντα μετά από την απολύμανση.**

Τα ιχνοστοιχεία μαγγάνιο, σίδηρος και μολυβδαίνιο παρέχονται στην καλλιέργεια αποκλειστικά με την υδρολίπανση.

ΣΕ ΟΛΗ ΤΗΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
Προσδιορισμός της συγκέντρωσης αλάτων στο έδαφος.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Η υπερβολική συγκέντρωση αλάτων μειώνει την ανάπτυξη του φυτού και περιορίζει την παραγωγή
Ισορροπημένη λίπανση.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Η περίσσεια αζώτου προκαλεί ανθόρροια όταν το φυτό βρίσκεται στο στάδιο της άνθισης, οψίμιση της παραγωγής, σχίσσιμο των καρπών, υποβάθμιση των οργανοληπτικών του χαρακτηριστικών κάνοντάς τον πολλές φορές άγευστο και αυξάνει την ευαισθησία του στις ασθένειες. Αντίθετα, το κάλιο συμβάλλει στην ανάπτυξη των σακχάρων βελτιώνοντας την ποιότητα, περιορίζει τα σχισίματα του καρπού και συμβάλλει στην αύξηση του βάρους του.

ΠΟΛΛΑΠΛΑΣΙΑΣΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ (σπόρος)

ΕΠΙΛΟΓΗ ΣΠΟΡΟΥ ΣΠΟΡΑΣ	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
Πιστοποιημένος, και όχι γενετικά τροποποιημένος, σπόρος	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Φέρει τα χαρακτηριστικά της ποικιλίας και είναι απαλλαγμένος από ιούς, ασθένειες κ.τ.λ..
Να προσδίδει ικανοποιητικό βαθμό ανθεκτικότητας στους εδαφογενείς μύκητες (π. χ. <i>Verticillium</i> , <i>Fusarium</i>) και στους ιούς. <i>Μέχρι σήμερα δεν υπάρχουν θεραπευτικά χημικά μέσα για την καταπολέμησή τους.</i>	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Η ανθεκτικότητα των ποικιλιών στις ιώσεις και στους εδαφογενείς μύκητες εξασφαλίζει σε μεγάλο ποσοστό την επιτυχία της καλλιέργειας.
Να διαθέτει υψηλή φυτρωτική και βλαστική ικανότητα, να είναι αποχλωμένος και υγιής.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Επιτυγχάνεται γρήγορο φύτρωμα των σπόρων.
Να είναι επενδεδυμένος με κατάλληλα φυτοπροστατευτικά προϊόντα (μυκητοκτόνα, εντομοκτόνα) για την αντιμετώπιση των εδαφογενών μυκήτων (κυρίως των ασθενειών Φουζάριο, Ριζοκτόνια, Φυτόφθορα, Πύθιο) και εντόμων εδάφους (σιδηροσκούληκα, κοφτοσκούληκα), ιδίως αν από τα τελευταία υπήρξαν στο παρελθόν και υπάρχει πιθανότητα προσβολής της καλλιέργειας από τους παραπάνω εχθρούς.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Προστασία νεαρών φυτών από τους επιβλαβείς οργανισμούς που επιζούν στο έδαφος.
Χρήση σπορόφυτων αυτόρριζων-εμβολιασμένων σε ανθεκτικά υποκείμενα.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Προσδίδει ανθεκτικότητα σε εδαφογενείς μύκητες και νηματώδεις, εξασφαλίζοντας την παραγωγή.

ΑΠΟΛΥΜΑΝΣΕΙΣ

ΑΠΟΛΥΜΑΝΣΗ	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
Απολύμανση του εδάφους (ηλιοαπολύμανση, απολύμανση με ατμό ή χημικά μέσα).	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Καταστρέφονται σπόροι ζιζανίων, μύκητες και εχθροί. Η επιλογή της μεθόδου σχετίζεται με το κόστος, το χρόνο ακαλλιέργειας του έδαφος και το είδος του παθογόνου.
Απολύμανση εργαλείων, μηχανημάτων κ.λ.π.).	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Αποφεύγεται η μετάδοση εχθρών, ασθενειών και ζιζανίων μέσω των μηχανών και των εργαλείων καλλιέργειας.

ΣΤΑΔΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ (1)

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΟΥ ΠΡΙΝ ΤΗ ΣΠΟΡΑ-ΜΕΤΑΦΥΤΕΥΣΗ	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
Καταστροφή των ζιζανίων έξω από το θερμοκήπιο. Διαχείριση των ζιζανίων (πολλά ζιζάνια είναι ξενιστές ωφελίμων εντόμων).	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Πολλά ζιζάνια είναι ξενιστές εχθρών και παθογόνων και αποτελούν εστίες μόλυνσης για τη νέα καλλιέργεια.
Εγκατάσταση προθαλάμου στην είσοδο του θερμοκηπίου και τοποθέτηση εντομοστεγούς δικτύου στα ανοίγματα του θερμοκηπίου παρεμποδίζοντας τα έντομα να εισέλθουν εντός αυτού.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Εξασφαλίζεται η προστασία της καλλιέργειας από τα έντομα, αλλά και από τις ιώσεις, αφού κάποια από αυτά (πχ αλευρώδεις, αφίδες, θρίπες) είναι φορείς μετάδοσης ιώσεων.
Σε περίπτωση που το έδαφος είναι ξηρό γίνεται ελαφρό πότισμα για να έρθει στο ρώγο του. Ενσωματώνονται με τη φρέζα τα λιπάσματα για τη βασική λίπανση και χωνεμένη κοπριά σε ποσότητα 5-6 τόνοι / στρ.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Όταν το έδαφος είναι στο ρώγο του, τότε δεν δημιουργούνται συσσωματώματα κατά την άροση.
Εφόσον υπάρχει χρόνος για να μην καθυστερήσει η εγκατάσταση της καλλιέργειας και δεν έχει γίνει απολύμανση εδάφους, συνιστάται ελαφρύ πότισμα με σκοπό να βλαστήσουν οι σπόροι των ζιζανίων και να καταστραφούν με επιφανειακό φρεζάρισμα βάθους 5-7 cm. Φρεζάρισμα σε μεγαλύτερο βάθος αποφεύγεται, γιατί μεταφέρονται σπόροι από τα βαθύτερα στρώματα του εδάφους στην επιφάνεια.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Μειώνεται σημαντικά ο αριθμός των ζιζανίων που θα εμφανιστούν κατά την καλλιεργητική περίοδο. Η χρήση ζιζανιοκτόνων στο θερμοκήπιο ΔΕΝ επιτρέπεται.
Κάλυψη του εδάφους (τουλάχιστον κατά τη γραμμή φύτευσης) με μαύρο πλαστικό.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Παρεμποδίζει το φύτευμα των ζιζανίων και τη νύμφωση εχθρών, που χρησιμοποιούν το έδαφος για την εξέλιξη του βιολογικού τους κύκλου (π. χ. θρίπες, λυριόμυζες).

ΣΤΑΔΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ (2)

ΣΠΟΡΑ-ΜΕΤΑΦΥΤΕΥΣΗ ΕΩΣ ΤΗΝ ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΑΝΘΕΩΝ (1)	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
Η φύτευση της καλλιέργειας γίνεται όταν η θερμοκρασία του αέρα στο θερμοκήπιο την ημέρα είναι γύρω στους 20°C.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Απαιτεί υψηλές θερμοκρασίες αέρος και εδάφους από τα πρώτα στάδια ανάπτυξής του.
Η εγκατάσταση της καλλιέργειας γίνεται είτε με απευθείας σπορά (σπάνια) ή με τη χρήση σπορόφυτων. Συνηθίζεται η χρήση εμβολιασμένων σπορόφυτων ανθεκτικών σε μύκητες εδάφους και νηματώδεις.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Πλεονεκτήματα χρήσης σπορόφυτων: α) Άμεση δυνατότητα εναλλαγής καλλιεργειών, β) δυνατότητα μεταφύτευσης την κατάλληλη περίοδο, γ) παραμονή της καλλιέργειας λιγότερο χρόνο στο θερμοκήπιο και καλύτερη αξιοποίησή του και δ) χρησιμοποίηση εμβολιασμένων φυτών σε υποκείμενα.
Τα σπορόφυτα φυτεύονται στο ύψος του λαιμού και όχι βαθύτερα.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Βαθιές φυτεύσεις ευνοούν την προσβολή από εδαφογενείς μύκητες.
Τα φυτά υποστυλώνονται με σπάγκο ή πλαστικό δίχτυ. Σε ελάχιστες περιπτώσεις αφήνονται να αναπτυχθούν στην επιφάνεια του εδάφους χωρίς υποσύλωση.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Με την κάθετη ανάπτυξη των φυτών αξιοποιείται ο όγκος του θερμοκηπίου.
Την περίοδο της ανάπτυξης των φυτών εμφανίζονται ζιζάνια, τα οποία καταπολεμούνται με βοτάνισμα/σκάλισμα ή μηχανικά εφόσον τα ζιζάνια βρίσκονται μεταξύ των γραμμών.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Δεν υπάρχει ανταγωνισμός μεταξύ των φυτών της καλλιέργειας και ζιζανίων. Εξασφαλίζονται καλύτερες συνθήκες ανάπτυξης των φυτών και καλύτερη ποιοτική και ποσοτική παραγωγή.
Με τη φύτευση τοποθετούνται 3-5 προσκολλητικές παγίδες ανά στρέμμα, οι οποίες αλάζουν κάθε 7-10 ημέρες.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Τοποθετούνται κυρίως για την παρακολούθηση των πληθυσμών των εντόμων και όχι για καταπολέμηση.

ΣΤΑΔΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ (3)

ΣΠΟΡΑ-ΜΕΤΑΦΥΤΕΥΣΗ ΕΩΣ ΤΗΝ ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΑΝΘΕΩΝ (2)	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
Από την επιφάνεια του εδάφους και σε ύψος 0,5-0,6 m αφαιρούνται όλοι οι πλάγιοι βλαστοί και καρποί, ενώ παραμένουν μόνο τα φύλλα.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	

ΣΤΑΔΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ (4)

ΕΜΦΑΝΙΣΗ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΑΝΘΕΩΝ ΕΩΣ ΩΡΙΜΑΝΣΗ (2)	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		
ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
<p>Σε αυτό το στάδιο ανάπτυξης εμφανίζονται κυρίως οι παρακάτω εχθροί: θρίπες, τετράνυχοι, ακάρεα, βρωμούσες, αλευρώσεις, αφίδες, φυλλοφάγες κάμπιες-τούτα (λεπιδόπτερα), λυριόμυζα.</p>	<p>ΝΑΙ</p>	<p>ΝΑΙ</p>	<p>Η εμφάνισή τους προκαλεί οικονομική ζημιά στην καλλιέργειά και η αντιμετώπισή τους κρίνεται αναγκαία.</p>

ΣΤΑΔΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ (5)

ΕΝΑΡΞΗ ΤΗΣ ΩΡΙΜΑΝΣΗΣ ΕΩΣ ΤΗ ΣΥΓΚΟΜΙΔΗ	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
.			
Οι καρποί τομάτας κόβονται με τον κάλυκα και μέρους ποδίσκου. Οι καρποί αγγουριάς κόβονται με μέρος του μίσχου.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Αποκόλληση του κάλυκα από τον καρπό δημιουργεί στο σημείο επαφής ουλή, η οποία καθιστά τον καρπό ευαίσθητο στη σήψη.
Σε αυτό το στάδιο ανάπτυξης μπορεί να εμφανιστεί προσβολή από αλευρώδεις, τούτα και κάμπιες. Εφαρμόζεται κυρίως η βιολογική καταπολέμησή τους.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Προκαλούν οικονομική ζημιά στην καλλιέργεια.

ΣΤΑΔΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ (6)

ΜΕΤΑ ΤΗ ΣΥΓΚΟΜΙΔΗ	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
Ξερίζωμα της καλλιέργειας αμέσως μετά τη συγκομιδή και απομάκρυνσή της από το χώρο του θερμοκηπίου. Αν η διαδικασία εκθέτει σε κίνδυνο ρύπανσης γειτονικές καλλιέργειες πρέπει να προηγηθεί καταπολέμηση εντός του θερμοκηπίου με ευρέως φάσματος φυτοπροστατευτικά προϊόντα.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Στα φυτά της καλλιέργειας πιθανόν να υπάρχουν παθογόνα, τα οποία εφόσον δεν απομακρυνθούν από το θερμοκήπιο θα αποτελέσουν εστία μόλυνσης για την επόμενη καλλιέργεια.
Βαθιά άρροση.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Ενσωματώνονται σε μεγάλο βάθος τα υπολείμματα της καλλιέργειας, ενώ έρχονται στη επιφάνεια και εκτίθενται σε αντίξοες συνθήκες εχθροί, οι οποίοι χρησιμοποιούν το έδαφος ως μέσο του βιολογικού τους κύκλου.
Άρδευση του θερμοκηπίου.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Το έδαφος αποκτά την απαραίτητη υγρασία, ώστε κατά την άρροση που προηγείται της επόμενης καλλιέργειας να μη δημιουργούνται συσσωματώματα στην επιφάνειά του εδάφους.

A. ENTOMA

ΠΡΙΝ τη φύτευση - Για όλες τις θερμοκηπιακές καλλιέργειες	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
<p>Τοποθέτηση εντομοστεγών δικτύων στα ανοίγματα του θερμοκηπίου (οροφής και πλαϊνά παράθυρα). Τύποι δικτύων, που μπορούν να χρησιμοποιηθούν: 16×10 ή 20×10 (αριθμός νημάτων / cm).</p> <p>Προσοχή: τα δίκτυα παρεμποδίζουν τον αερισμό του θερμοκηπίου. Πρέπει να διασφαλιστεί, ότι η καλλιέργεια θα αερίζετε επαρκώς, ακόμα και με τροποποίηση της υφιστάμενης υποδομής. Διαφορετικά θα υπάρξουν προβλήματα από υψηλά επίπεδα υγρασίας, λόγω περιορισμένου αερισμού.</p>	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Παρεμπόδιση των εισερχόμενων εντομολογικών εχθρών, για τη μείωση του επιπέδου προβολής στην καλλιέργεια.
<p>Εγκατάσταση προθαλάμου στην είσοδο του θερμοκηπίου. Οι πόρτες του προθαλάμου δεν θα πρέπει να είναι ανοικτές ταυτόχρονα. Μπορούν να τοποθετηθούν παγίδες για την παγίδευση των εγκλωβισμένων εχθρών εντός του προθαλάμου.</p>	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Παρεμπόδιση των εισερχόμενων εντομολογικών εχθρών, για τη μείωση του επιπέδου προβολής στην καλλιέργεια.
<p>Εξάλειψη υφιστάμενων εχθρών. Εάν προγραμματίζεται νέα φύτευση σε θερμοκήπιο που παρέμεινε κενό για διάστημα μικρότερο από 20 ημέρες από την προηγούμενη εγκατεστημένη καλλιέργεια κηπευτικών, θα πρέπει να προβλεφθεί εξάλειψη των εχθρών.</p> <p>Η διαδικασία θα συμπεριλαμβάνει καθαρισμό του χώρου από φυτικά υπολείμματα και ζιζάνια και καλό ψεκασμό των υποδομών με εγκριμένα εντομοκτόνα ευρέου φάσματος.</p>	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Έλεγχος των υφιστάμενων εντομολογικών εχθρών για τη μείωση του αρχικού επιπέδου προβολής στην καλλιέργεια.
<p>Καθαρισμός των ζιζανίων περιφεριακά της θερμοκηπιακής μονάδας. Διαχείριση των ζιζανίων (πολλά ζιζάνια είναι ξενιστές ωφελίμων εντόμων).</p>	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Μείωση περιφεριακών εστιών ανάπτυξης εχθρών και πηγών μόλυνσης από ιολογικές ασθένειες.
<p>Υγιές φυτωριακό υλικό συνοδευόμενο από το απαραίτητο φυτογειονομικό διαβατήριο.</p>	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Παρεμπόδιση του εισερχόμενων εντομολογικών εχθρών, για τη μείωση του επιπέδου προβολής στην καλλιέργεια.

ΜΕΤΑ τη φύτευση - Για όλες τις θερμοκηπιακές καλλιέργειες	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		
ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
<p>Μείωση της αρχικής πίεσης μολύσματος. Κατά την εγκατάσταση της καλλιέργειας μπορεί γίνει μείωση της αρχικής πίεσης μολύσματος με γενικούς προληπτικούς ψεκασμούς με εντομοκτόνα.</p> <p>Η εξάλειψη του αρχικού μολύσματος θα δώσει στην καλλιέργεια το χρονικό περιθώριο, για να γίνουν στη συνέχεια εξαπολύσεις ωφέλιμων οργανισμών. Θα πρέπει και να εγκατασταθούν με επιτυχία, ώστε στη συνέχεια να μπορούν να ανταγωνιστούν τα φυτοπαράσιτα που θα εισβάλουν σταδιακά στην καλλιέργεια.</p>	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Μείωση του αρχικού επίπεδου προβολής στην καλλιέργεια.
<p>Αντιμετώπιση Εχθρών. Η ολοκληρωμένη αντιμετώπιση των εχθρών είναι εξεταστικά πολύπλοκο θέμα και απαιτεί την τεχνική υποστήριξη από τον εξειδικευμένο γεωτεχνικό (σύμβουλο).</p>	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Τεχνική υποστήριξη καλλιέργειας κρίνεται απαραίτητη.

ΑΛΕΥΡΩΔΕΙΣ

Οι αλευρώδεις *Bemisia tabaci* και *Trialeurodes vaporariorum* (Homoptera: Aleurodidae) είναι τα κύρια είδη που προσβάλουν τις κηπευτικές θερμοκηπιακές καλλιέργειες. Οι αλευρώδεις είναι ζημιογόνοι για την καλλιέργεια σε όλα τα στάδια ανάπτυξής της. Προκαλούν χλωρώσεις και μείωση της φωτοσύνθεσης. Στα μελιτώδη αποχωρηματά τους αναπτύσσεται καπνιά με σημαντική υποβάθμιση της ποιότητας των καρπών. Έχουν την ικανότητα μεταφοράς και μετάδοσης ιολογικών ασθενειών. Αναπτύσσουν γρήγορα ανθεκτικότητα στα χημικά εντομοκτόνα.

ΜΕΤΑ τη φύτευση - Για όλες τις θερμοκηπιακές καλλιέργειες	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
Αναγνώριση του είδους. Η σωστή αναγνώριση του είδους αλευρωδών σε μια καλλιέργεια είναι σημαντική παράμετρος, που καθορίζει την επιλογή φυσικών εχθρών. Οι κατά τόπους γεωτεχνικοί και εντομολογικά εργαστήρια μπορούν να βοηθήσουν στην ορθή ταυτοποίηση.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Για τον καθορισμό των μέτρων αντιμετώπισης.
Παρακολούθηση του πληθυσμού Α) Με την καταμέτρηση των ενήλικων στην κάτω επιφάνεια των φύλλων (μεσαία και κορυφαία φύλλα) σε τακτά διαστήματα (1-2 φορές την εβδομάδα). Τα φυτά να επιλέγονται τυχαία μέσα στο θερμοκήπιο, με έμφαση σε αυτά κοντά στα ανοίγματα αερισμού / πόρτες (τουλάχιστον 50 φυτά / στρέμμα). Εάν διαπιστωθούν ανομοιογενή επίπεδα προσβολών (κηλίδες), να αυξηθεί ο αριθμός των δειγμάτων.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Για την εκτίμηση του επιπέδου, αλλά και της πορείας εξέλιξης της προσβολής.
Β) Με την καταμέτρηση προνυμφών τελικού σταδίου (4 ^{ου} ή πούπα) σε μεσαία φύλλα.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Για την εκτίμηση της πορείας εξέλιξης της προσβολής.
Γ) Με μικρές (12×20 cm) κίτρινες κολλητικές παγίδες. Οι παγίδες πρέπει να αντικαθίστανται συχνά, ώστε να γίνεται εύκολη η εκτίμηση των συλλήψεων (2-5 / στρέμμα). Τοποθετούνται κοντά στην κορυφή της καλλιέργειας.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Για την εκτίμηση του επιπέδου, αλλά και της πορείας εξέλιξης της προσβολής.

ΜΕΤΑ τη φύτευση - Για όλες τις θερμοκηπιακές καλλιέργειες	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ (1) Καλλιεργητικά Μέτρα. Η εγκατάσταση της καλλιέργειας από αρχές Οκτωβρίου και μετά, καθώς η πυκνότητα πτήσεων αλευρωδών στο περιβάλλον βρίσκεται σε πολύ χαμηλά επίπεδα σε σχέση με την περίοδο Αυγούστου-Σεπτεμβρίου.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Αποφυγή των εισβολέων και του αρχικού επιπέδου προβολής στην καλλιέργεια.
ΠΡΙΝ την έναρξη των προσβολών Α) Με κίτρινες κολλητικές παγίδες, για μαζική παγίδευση (40-60 / στρέμμα). Β) Με την εξαπόλυση ωφελίμων οργανισμών. Πολλά αρπακτικά και παρασιτοειδή τρέφονται και αναπτύσσονται με αλευρώδεις. Γενικά για τα αρπακτικά δεν έχει σημασία το είδος του αλευρώδη. Τα παρασιτοειδή, όμως, είναι εξειδικευμένα και το είδος του αλευρώδη έχει σημασία και σχετίζεται με το είδος του παρασιτοειδούς, που θα πρέπει να εξαπολυθεί. Αρπακτικά <i>Macrolophus sp.</i> (Με παράλληλη προσθήκη τροφικού συμπληρώματος για καλύτερη εγκατάσταση. Το <i>Macrolophus</i> δραστηριοποιείται μετά το Φεβρουάριο). <i>Amblydromalus limonicus</i> <i>Amblyseius swirskii</i> (περιορισμένη εγκατάσταση στην τομάτα) Παρασιτοειδή <i>Encarsia formosa</i> (για το <i>T. vaporariorum</i>) <i>Ertemocerus eremicus</i> (για το <i>T. vaporariorum</i>)	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Για τον έλεγχο του πληθυσμού.
	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Για την εγκατάσταση ικανού πληθυσμού ωφελίμων οργανισμών, ώστε να μπορούν να ελέγξουν με επιτυχία τους αλευρώδεις, όταν εισβάλουν στην καλλιέργεια
	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Για την εγκατάσταση ικανού πληθυσμού ωφελίμων οργανισμών, ώστε να μπορούν να ελέγξουν με επιτυχία τους αλευρώδεις, όταν εισβάλουν στην καλλιέργεια

ΜΕΤΑ τη φύτευση - Για όλες τις θερμοκηπιακές καλλιέργειες	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ (2) Με τη διαπίστωση των πρώτων προσβολών Α) Με εξαπόλυση ωφέλιμων οργανισμών. Αρπακτικά <i>Macrolophus sp</i> <i>Amblyseius swirskii</i> (περιορισμένη εγκατάσταση στην τομάτα) <i>Amblydromalus limonicus</i> Παρασιτοειδή <i>Eretmocerus mundus</i> (για το <i>B. tabaci</i>) <i>Encarsia formosa</i> (για το <i>T. vaporariorum</i>) <i>Eretmocerus eremicus</i> (για το <i>T. vaporariorum</i>)	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Για τον έλεγχο του πληθυσμού.
Β) Με τη χρήση εγκεκριμένων εντομοκτόνων. Εάν έχουν γίνει εξαπολύσεις ωφέλιμων οργανισμών σε προγενέστερο στάδιο, καλό θα ήταν να αποφευχθεί η χρήση εντομοκτόνων σε αυτήν τη φάση. Μπορούν να γίνουν επιλεκτικές εξαπολύσεις ωφέλιμων οργανισμών, όπως αναφέρονται παραπάνω.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Για τον έλεγχο του πληθυσμού.
Σε εγκατεστημένη προσβολή Α) Με την εξαπόλυση ωφέλιμων οργανισμών, όπως παραπάνω.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Για τον έλεγχο του πληθυσμού.
Β) Με τη χρήση εγκεκριμένων εντομοκτόνων. Εάν έχουν γίνει εξαπολύσεις ωφέλιμων οργανισμών σε προγενέστερο στάδιο, να επιλεχθούν χημικά με χαμηλή τοξικότητα στα ωφέλιμα.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Για τον έλεγχο του πληθυσμού.

ΜΕΤΑ τη φύτευση - Για όλες τις θερμοκηπιακές καλλιέργειες	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		
ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
<p>ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ (3)</p> <p>Διαχείριση της ανθεκτικότητας. Οι αλευρώδεις αναπτύσσονται γρήγορα ανθεκτικότητα στα εντομοκτόνα.</p> <p>Για τη διαχείριση αυτού του προβλήματος να ακολουθούνται αυστηρά οι κανόνες που αναγράφονται στην ετικέτα (π.χ. μέγιστος αριθμός επεμβάσεων ανά καλλιεργητή περίοδο). Επίσης, να μην γίνονται πάνω από δύο συνεχόμενες επεμβάσεις με δραστικές ουσίες από την ίδια ομάδα εντομοκτόνων.</p> <p>Για την ομαδοποίηση των εντομοκτόνων να συμβουλευτείτε τους κατά τόπους γεωτεχνικούς και εντομολογικά εργαστήρια.</p>	<p>ΝΑΙ</p>	<p>ΝΑΙ</p>	<p>Για τη διατήρηση της αποτελεσματικότητας των εγκεκριμένων εντομοκτόνων-σκευασμάτων</p>

ΘΡΙΠΕΣ

Οι θρίπες *Frankliniella occidentalis* και *Thrips tabaci* (Thysanoptera: Thripidae) είναι τα κύρια είδη που προσβάλλουν τις κηπευτικές θερμοκηπιακές καλλιέργειες. Οι θρίπες είναι ζημιογόνοι για την καλλιέργεια σε όλα τα στάδια ανάπτυξής της. Στα φύλλα προκαλούν νεκρωτικές κηλίδες, παραμορφώσεις ειδικά των νεαρών ιστών και μείωση της φωτοσύνθεσης. Στους καρπούς παρατηρούνται εσχάρωσεις και συστροφές, με αποτέλεσμα την υποβάθμιση της ποιότητας των καρπών. Έχουν την ικανότητα μεταφοράς και μετάδοσης ιολογικών ασθενειών. Μεγάλο μέρος του βιολογικού τους κύκλου λαμβάνει χώρα σε προστατευμένες θέσεις στο έδαφος δυσχεραίνοντας την αντιμετώπιση του εχθρού. Αναπτύσσουν γρήγορα ανθεκτικότητα στα χημικά εντομοκτόνα.

ΜΕΤΑ τη φύτευση - Για όλες τις θερμοκηπιακές καλλιέργειες	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
<p>Αναγνώριση του είδους. Ανάμεσα στα είδη υπάρχουν διαφορές ως προς την ικανότητα μετάδοσης ιώσεων και έχουν αναφερθεί διαφορές στην ευαισθησία σε εντομοκτόνα.</p> <p>Η ταυτοποίηση του είδους είναι επιθυμητή, αλλά όχι απαραίτητη.</p>	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Για την τροποποίηση των μέτρων αντιμετώπισης.
<p>Παρακολούθηση του πληθυσμού</p> <p>Α) Με μικρές (12x20 cm) μπλε κολλητικές παγίδες. Οι παγίδες πρέπει να αντικαθίστανται συχνά, ώστε να γίνεται εύκολη η εκτίμηση των συλλήψεων (3-4 / στρέμμα). Τοποθετούνται περίπου στο μέσον του ύψους της καλλιέργειας.</p> <p>Β) Με την καταμέτρηση των ενήλικων / προνυμφών σε ανθοταξίες. Τα έντομα μπορούν να καταμετρηθούν είτε με απευθείας παρατήρηση, είτε μετά από ελαφρύ χτύπημα της ανθοταξίας σε λευκή επιφάνεια (προτείνεται).</p>	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Για την εκτίμηση του επιπέδου, αλλά και της πορείας εξέλιξης της προσβολής,
	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Για την εκτίμηση του επιπέδου, αλλά και της πορείας εξέλιξης της προσβολής.

ΜΕΤΑ τη φύτευση - Για όλες τις θερμοκηπιακές καλλιέργειες	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		
ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ (1) ΠΡΙΝ την έναρξη των προσβολών Α) Με μπλε κολλητικές παγίδες, για μαζική παγίδευση (40-60 / στρέμμα)	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Για τον έλεγχο του πληθυσμού.
Β) Με την εξαπόλυση ωφέλιμων οργανισμών. Αρπακτικά <i>Orius laevigatus</i> (Ανθοφορία επιθυμητή για την καλύτερη εγκατάσταση του αρπακτικού) <i>Amblyseius cucumeris</i> (περιορισμένη εγκατάσταση στην τομάτα) <i>Amblyseius swirskii</i> (περιορισμένη εγκατάσταση στην τομάτα) <i>Neoseiulus (Amblyseius) cucumeris</i> (περιορισμένη εγκατάσταση στην τομάτα) <i>Hypoaspis miles</i> <i>Amblydromalus limonicus</i>	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Για την εγκατάσταση ικανού πληθυσμού ωφέλιμων οργανισμών, ώστε να μπορούν να ελέγξουν με επιτυχία τους θρίπες, όταν εισβάλουν στην καλλιέργεια.

ΜΕΤΑ τη φύτευση - Για όλες τις θερμοκηπιακές καλλιέργειες	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		
ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
<p>ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ (2) Με τη διαπίστωση των πρώτων προσβολών Α) Με την εξαπόλυση ωφέλιμων οργανισμών. Αρπακτικά <i>Orius laevigatus</i> <i>Orius insidiosus</i> <i>Amblyseius (Iphiseius) degenerans</i> (περιορισμένη εγκατάσταση στην τομάτα) <i>Neoseiulus (Amblyseius) cucumeris</i> (περιορισμένη εγκατάσταση στην τομάτα) <i>Amblyseius swirskii</i> (περιορισμένη εγκατάσταση στην τομάτα) <i>Macrocheles robustulus</i> <i>Hypoaspis miles</i> <i>Amblydromalus limonicus</i> Νηματώδεις <i>Steinernema sp.</i></p>	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Για τον έλεγχο του πληθυσμού.
<p>Β) Με τη χρήση εγκεκριμένων εντομοκτόνων. Εάν έχουν γίνει εξαπολύσεις ωφέλιμων οργανισμών σε προγενέστερο στάδιο, καλό θα ήταν να αποφευχθεί η χρήση εντομοκτόνων σε αυτήν τη φάση. Μπορούν να γίνουν επιλεκτικές εξαπολύσεις ωφέλιμων οργανισμών, όπως αναφέρονται παραπάνω.</p>	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Για τον έλεγχο του πληθυσμού.

ΜΕΤΑ τη φύτευση - Για όλες τις θερμοκηπιακές καλλιέργειες	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ (3) Σε εγκατεστημένη προσβολή Α) Με την εξαπόλυση ωφέλιμων οργανισμών. Εντατικοποίηση των εξαπολύσεων, όπως παραπάνω. Β) Με τη χρήση εγκεκριμένων εντομοκτόνων. Εάν έχουν γίνει εξαπολύσεις ωφέλιμων οργανισμών σε προγενέστερο στάδιο, να επιλεχθούν χημικά με χαμηλή τοξικότητα σε ωφέλιμα.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Για τον έλεγχο του πληθυσμού.
	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Για τον έλεγχο του πληθυσμού.
Διαχείριση της ανθεκτικότητας. Οι θρίπες αναπτύσσουν γρήγορα ανθεκτικότητα στα εντομοκτόνα. Για τη διαχείριση αυτού του προβλήματος να ακολουθούνται αυστηρά οι κανόνες που αναγράφονται στην ετικέτα (π.χ. μέγιστος αριθμός επεμβάσεων ανά καλλιεργητή περίοδο). Επίσης, να μη γίνονται πάνω από δύο συνεχόμενες επεμβάσεις με δραστικές ουσίες από την ίδια ομάδα εντομοκτόνων. Για την ομαδοποίηση των εντομοκτόνων να συμβουλευτείτε τούς κατά τόπους γεωτεχνικούς και εντομολογικά εργαστήρια.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Για τη διατήρηση της αποτελεσματικότητας των εγκεκριμένων εντομοκτόνων-σκευασμάτων.

ΑΦΙΔΕΣ

Τα κύρια είδη αφίδων είναι τα *Myzus persicae*, *Aphis gossypii*, *Macrosiphum euphorbiae*, *Aulacorthum solani* (Hemiptera: Aphididae). Οι αφίδες είναι ζημιογόνες για την καλλιέργεια σε όλα τα στάδια ανάπτυξής της. Στα φύλλα προκαλούν νεκρωτικές κηλίδες, παραμορφώσεις ειδικά των νεαρών ιστών και μείωση της φωτοσύνθεσης. Προκαλούν χλωρώσεις, μείωση της φωτοσύνθεσης και καχεξία. Στα μελιτώδη αποχωρήματά τους αναπτύσσεται καπνιά με σημαντική υποβάθμιση της ποιότητας των καρπών. Έχουν την ικανότητα μεταφοράς και μετάδοσης ιολογικών ασθενειών. Αναπτύσσουν γρήγορα ανθεκτικότητα στα χημικά εντομοκτόνα.

ΜΕΤΑ τη φύτευση - Για όλες τις θερμοκηπιακές καλλιέργειες	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
Παρακολούθηση του πληθυσμού Α) Με μικρές (12×20 εκ) κίτρινες κολλητικές παγίδες. Οι παγίδες πρέπει να αντικαθίστανται συχνά, ώστε να γίνεται εύκολη η εκτίμηση των συλλήψεων (3-4 / στρέμμα). Τοποθετούνται στην κορυφή της καλλιέργειας. Προσοχή, οι παγίδες συλλαμβάνουν μόνο τα μεταναστευτικά πτερωτά άτομα Β) Με την καταμέτρηση των αποικιών σε φύλλα (τυχαίο δείγμα, μπορεί να συνδυαστεί με τον έλεγχο για άλλους εχθρούς, όπως αλευρώδεις)	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Για την εκτίμηση του επιπέδου, αλλά και της πορείας εξέλιξης της προσβολής.
	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Για την εκτίμηση του επιπέδου, αλλά και της πορείας εξέλιξης της προσβολής.
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ (1) Πριν την έναρξη των προσβολών , με την εξαπόλυση ωφελίμων οργανισμών. Παρασιτοειδή <i>Aphidius colemani</i> <i>Aphidius matricariae</i> Αρπακτικά <i>Episyrphus balteatus</i>	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Για την εγκατάσταση ικανού πληθυσμού ωφελίμων οργανισμών, ώστε να μπορούν να ελέγξουν με επιτυχία τις αφίδες, όταν εισβάλουν στην καλλιέργεια.

ΜΕΤΑ τη φύτευση - Για όλες τις θερμοκηπιακές καλλιέργειες	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ (2) Με τη διαπίστωση των πρώτων προσβολών Α) Με την εξαπόλυση ωφελίμων οργανισμών. Παρασιτοειδή <i>Aphidius colemani</i> <i>Aphidius ervi</i> <i>Aphelinus abdominalis</i> <i>Aphidius matricariae</i> <i>Chrysoperla carnea</i> Αρπακτικά <i>Adalia bipunctata</i> <i>Aphidoletes aphidimyza</i> <i>Episyrphus balteatus</i> <i>Chrysoperla carnea</i>	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Για τον έλεγχο του πληθυσμού.
	Β) Με χρήση εγκεκριμένων εντομοκτόνων. Εάν έχουν γίνει εξαπολύσεις ωφελίμων οργανισμών σε προγενέστερο στάδιο, καλό θα ήταν να αποφευχθεί η χρήση εντομοκτόνων σε αυτήν τη φάση. Μπορούν να γίνουν επιλεκτικές εξαπολύσεις ωφελίμων οργανισμών, όπως αναφέρονται παραπάνω.	ΝΑΙ	ΝΑΙ
Σε εγκατεστημένη προσβολή Α) Με την εξαπόλυση ωφελίμων οργανισμών. Εντατικοποίηση των εξαπολύσεων, όπως παραπάνω. Β) Με τη χρήση εγκεκριμένων εντομοκτόνων. Εάν έχουν γίνει εξαπολύσεις ωφέλιμων οργανισμών σε προγενέστερο στάδιο, να επιλεχθούν χημικά με χαμηλή τοξικότητα σε ωφέλιμα.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Για τον έλεγχο του πληθυσμού
	Β) Με τη χρήση εγκεκριμένων εντομοκτόνων. Εάν έχουν γίνει εξαπολύσεις ωφέλιμων οργανισμών σε προγενέστερο στάδιο, να επιλεχθούν χημικά με χαμηλή τοξικότητα σε ωφέλιμα.	ΝΑΙ	ΝΑΙ

ΜΕΤΑ τη φύτευση - Για όλες τις θερμοκηπιακές καλλιέργειες	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		
ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
<p>ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ (3)</p> <p>Διαχείριση της ανθεκτικότητας. Οι αφίδες αναπτύσσουν γρήγορα ανθεκτικότητα στα εντομοκτόνα. Για τη διαχείριση αυτού του προβλήματος να ακολουθούνται αυστηρά οι κανόνες, που αναγράφονται στην ετικέτα (π.χ. μέγιστος αριθμός επεμβάσεων ανά καλλιεργητή περίοδο). Επίσης, να μη γίνονται πάνω από δύο συνεχόμενες επεμβάσεις με δραστικές ουσίες από την ίδια ομάδα εντομοκτόνων.</p> <p>Για την ομαδοποίηση των εντομοκτόνων, να συμβουλευτείτε τούς κατά τόπους γεωτεχνικούς και εντομολογικά εργαστήρια.</p>	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Για τη διατήρηση της αποτελεσματικότητας των εγκεκριμένων εντομοκτόνων-σκευασμάτων.

ΥΠΟΝΟΜΕΥΤΕΣ ΤΩΝ ΦΥΛΛΩΝ ή ΦΥΛΛΟΥΡΥΚΤΕΣ

Τα κύρια είδη φυλλορυκτών είναι τα *Lyriomyza trifolii*, *L. bryoniae* και *L. huidobrensis* (Diptera: Agromyzidae). Οι υπονομευτές είναι ζημιογόνοι για την καλλιέργεια στο στάδιο της προνύμφης, κατά το οποίο ορύσσουν στοές κυρίως στα κατώτερα φύλλα. Σε έντονες προσβολές προκαλούν μείωση της φωτοσύνθεσης και καχεξία. Τα νεαρά φυτά είναι περισσότερο ευαίσθητα σε προσβολές από υπονομευτές.

ΜΕΤΑ τη φύτευση - Για όλες τις θερμοκηπιακές καλλιέργειες	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
Παρακολούθηση του πληθυσμού Α) Με μικρές (12×20 cm) κίτρινες κολλητικές παγίδες. Οι παγίδες πρέπει να αντικαθίστανται συχνά, ώστε να γίνεται εύκολη η εκτίμηση των συλλήψεων (3-4 / στρέμμα), και τοποθετούνται στην κορυφή της καλλιέργειας. Β) Με τον έλεγχο των φύλλων για στοές (τυχαίο δείγμα σε συνδυασμό με τον έλεγχο για άλλους εχθρούς).	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Για την εκτίμηση του επιπέδου, αλλά και της πορείας εξέλιξης της προσβολής.
	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Για την εκτίμηση του επιπέδου, αλλά και της πορείας εξέλιξης της προσβολής.
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ Με τη διαπίστωση των πρώτων προσβολών , με την εξαπόλυση ωφέλιμων οργανισμών Παρασιτοειδή <i>Diglyphus sp.</i> <i>Dacnusa sibirica</i> Σε εγκατεστημένη προσβολή Α) Με εξαπόλυση ωφέλιμων οργανισμών. Εντατικοποίηση των εξαπολύσεων, όπως παραπάνω. Β) Με χρήση εγκεκριμένων εντομοκτόνων. Εάν έχουν γίνει εξαπολύσεις ωφέλιμων οργανισμών σε προγενέστερο στάδιο, να επιλεχθούν χημικά με χαμηλή τοξικότητα σε ωφέλιμα.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Για την εγκατάσταση ικανού πληθυσμού ωφέλιμων οργανισμών, ώστε να μπορούν να ελέγξουν με επιτυχία τον εχθρό, όταν εισβάλει στην καλλιέργεια.
	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Για τον έλεγχο του πληθυσμού.
	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Για τον έλεγχο του πληθυσμού.

ΚΑΜΠΙΕΣ ΛΕΠΙΔΟΠΤΕΡΩΝ

Τα κύρια είδη λεπιδοπτέρων είναι τα *Agrotis ipsilon*, *A. segetum*, *Autographa gamma*, *Heliothis armigera*, *Spodoptera exigua* (Lepidoptera: Noctuidae) και *Ostrinia nubilalis* (Lepidoptera: Crambidae). Τα λεπιδόπτερα είναι ζημιογόνα για την καλλιέργεια στο στάδιο της προνύμφης, κατά το οποίο ορύσσουν στοές και «κατατρώγουν» φύλλα, βλαστούς, καρπούς, ακόμα και το ριζικό σύστημα. Σε έντονες προσβολές προκαλούν μείωση της φωτοσύνθεσης και της παραγωγής.

ΜΕΤΑ τη φύτευση - Για όλες τις θερμοκηπιακές καλλιέργειες	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
Παρακολούθηση του πληθυσμού Α) Με κατάλληλες φερομονικές παγίδες (1 παγίδα / 2-3 στρέμματα). Β) Με τον έλεγχο των φύλλων για στοές / φαγώματα / νεαρές προνύμφες (τυχαίο δείγμα σε συνδυασμό με τον έλεγχο, για άλλους εχθρούς).	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Για την εκτίμηση του επιπέδου του πληθυσμού.
	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Για την εκτίμηση του επιπέδου προσβολής.
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ (1) Πριν τη διαπίστωση προσβολών , με την εξαπόλυση ωφέλιμων οργανισμών. Αρπακτικά <i>Macrolophus sp.</i> <i>Nesidiocoris tenuis</i> Νηματώδεις <i>Steinernema sp.</i>	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Για την εγκατάσταση ικανού πληθυσμού ωφέλιμων οργανισμών, ώστε να μπορούν να ελέγξουν με επιτυχία τον εχθρό, όταν εισβάλει στην καλλιέργεια.
Με τη διαπίστωση των πρώτων προσβολών Α) με την εξαπόλυση ωφέλιμων οργανισμών. Εντατικοποίηση των εξαπολύσεων, όπως παραπάνω. Β) Με τη χρήση εγκεκριμένων εντομοκτόνων. Εάν έχουν γίνει εξαπολύσεις ωφέλιμων οργανισμών σε προγενέστερο στάδιο, να επιλεχθούν χημικά με χαμηλή τοξικότητα σε ωφέλιμα. <u>Προσοχή:</u> η έγκαιρη αντιμετώπιση της προσβολής είναι κρίσιμη στα λεπιδόπτερα, καθώς μεγάλο μέρος του βιολογικού κύκλου μπορεί να είναι εντός των φυτικών ιστών, και δεν ελέγχονται ικανοποιητικά.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Για τον έλεγχο του πληθυσμού.
	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Για τον έλεγχο του πληθυσμού.

ΜΕΤΑ τη φύτευση - Για όλες τις θερμοκηπιακές καλλιέργειες	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		
ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ (2) Σε εγκατεστημένη προσβολή Α) Με εξαπόλυση ωφέλιμων οργανισμών, όπως παραπάνω. Β) Με τη χρήση εγκεκριμένων εντομοκτόνων. Εάν έχουν γίνει εξαπολύσεις ωφέλιμων οργανισμών σε προγενέστερο στάδιο, να επιλεγθούν χημικά με χαμηλή τοξικότητα σε ωφέλιμα.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Για τον έλεγχο του πληθυσμού.
	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Για τον έλεγχο του πληθυσμού.

ΦΥΛΛΟΡΥΚΤΗΣ ΤΟΜΑΤΑΣ ή ΤΟΥΤΑ

Το *Tuta absoluta* είναι σημαντικός εχθρός της τομάτας. Οι προνύμφες ορύσσουν στοές και «κατατρώγουν» φύλλα, βλαστούς και καρπούς. Σε έντονες προσβολές προκαλούν μείωση της φωτοσύνθεσης και της παραγωγής.

ΜΕΤΑ τη φύτευση - Για όλες τις θερμοκηπιακές καλλιέργειες	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
Παρακολούθηση του πληθυσμού Α) Με κατάλληλες φερομονικές παγίδες (1 παγίδα / 2-3 στρέμματα). Β) Με έλεγχο των φύλλων για στοές / φαγώματα / νεαρές προνύμφες (τυχαίο δείγμα σε συνδυασμό με τον έλεγχο, για άλλους εχθρούς).	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Για την εκτίμηση του επιπέδου του πληθυσμού.
	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Για την εκτίμηση του επιπέδου προσβολής.
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ (1) Πριν την διαπίστωση προσβολών , με τη εξαπόλυση ωφέλιμων οργανισμών Αρπακτικά <i>Macrolophus sp</i> <i>Nesidiocoris tenuis</i>	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Για την εγκατάσταση ικανού πληθυσμού ωφέλιμων οργανισμών, ώστε να μπορούν να ελέγξουν με επιτυχία τον εχθρό, όταν εισβάλει στην καλλιέργεια.
Με τη διαπίστωση των πρώτων προσβολών Α) Με μαζική παγίδευση (φερομονικές παγίδες νερού) Β) Με εξαπόλυση ωφέλιμων οργανισμών. Εντατικοποίηση των εξαπολύσεων, όπως παραπάνω. Γ) Με χρήση εγκεκριμένων εντομοκτόνων. Εάν έχουν γίνει εξαπολύσεις ωφέλιμων οργανισμών σε προγενέστερο στάδιο, να επιλεγθούν χημικά με χαμηλή τοξικότητα σε ωφέλιμα.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Για τον έλεγχο του πληθυσμού.
	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Για τον έλεγχο του πληθυσμού.
	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Για τον έλεγχο του πληθυσμού.

ΜΕΤΑ τη φύτευση - Για όλες τις θερμοκηπιακές καλλιέργειες	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		
ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
<p>ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ (2) Σε εγκατεστημένη προσβολή Α) Με εξαπόλυση ωφέλιμων οργανισμών, όπως παραπάνω. Β) Με τη χρήση εγκεκριμένων εντομοκτόνων. Εάν έχουν γίνει εξαπολύσεις ωφέλιμων οργανισμών σε προγενέστερο στάδιο, να επιλεχθούν χημικά με χαμηλή τοξικότητα σε ωφέλιμα.</p>	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Για τον έλεγχο του πληθυσμού.
<p>Διαχείριση της ανθεκτικότητας Το <i>T. absoluta</i> αναπτύσσει γρήγορα ανθεκτικότητα στα εντομοκτόνα. Για τη διαχείριση αυτού του προβλήματος να ακολουθούνται αυστηρά οι κανόνες που αναγράφονται στην ετικέτα (π.χ. μέγιστος αριθμός επεμβάσεων ανά καλλιεργητή περίοδο). Επίσης, να μη γίνονται πάνω από δύο συνεχόμενες επεμβάσεις με δραστικές ουσίες από την ίδια ομάδα εντομοκτόνων. Για την ομαδοποίηση των εντομοκτόνων, να συμβουλευτείτε τούς κατά τόπους γεωτεχνικούς και εντομολογικά εργαστήρια.</p>	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Για τη διατήρηση της αποτελεσματικότητας των εγκεκριμένων εντομοκτόνων-σκευασμάτων.

ΑΛΛΟΙ ΕΧΘΡΟΙ

Υπάρχουν και άλλοι εχθροί μικρότερης όμως σημασίας για τα θερμοκηπιακά κηπευτικά, που δεν αναφέρονται σε αυτό το εγχειρίδιο (Βρωμούσες, Σιδεροσκούληκα, Υλέμυια κ.ά.).

ΜΕΤΑ τη φύτευση - Για όλες τις θερμοκηπιακές καλλιέργειες	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
<p>Με τη διαπίστωση προσβολών και ανάλογα με την ένταση της προσβολής να γίνετε αντιμετώπιση με τη χρήση εγκεκριμένων εντομοκτόνων.</p> <p>Εάν έχουν γίνει εξαπολύσεις ωφέλιμων οργανισμών σε προγενέστερο στάδιο για άλλους εχθρούς, να επιλεγθούν χημικά με χαμηλή τοξικότητα σε ωφέλιμα.</p>	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Για τον έλεγχο του πληθυσμού.

B. ΑΚΑΡΕΑ

Αφορά τους κυριότερους ακαρεολογικούς εχθρούς των συγκεκριμένων καλλιεργειών και κυρίως τα είδη των οικογενειών Tetranychidae (*Tetranychus urticae*, *T. cinnabarinus* και *T. evansi*), Tarsonemidae (*Polyphagotarsonemus latus*) και Eriophyidae (*Aculops lycopersici*). Ειδικότερα, το *T. evansi* είναι ένας νέος ακαρεολογικός εχθρός των Solanaceae, που υφίσταται στη χώρα μας και εξαπλώνεται και στην Ευρώπη.

ΠΡΙΝ τη φύτευση - Για όλες τις θερμοκηπιακές καλλιέργειες	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
Τοποθέτηση προθαλάμου και δικτύων στα ανοίγματα του θερμοκηπίου.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Παρεμπόδιση των εισερχόμενων εχθρών. Σημειώνεται, ότι τα ακάρεα μετακινούνται συχνά και μέσω εντόμων φορέων. Η αποτροπή εισόδου των φορέων τους αποτελεί βασικό μέτρο προφύλαξης (π.χ. Tarsonemidae, Eriophyidae)
Αναλόγως με την περιοχή, επιλογή ποικιλιών /υβριδίων με μικρό βιολογικό κύκλο.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Αποφεύγεται μέρος των περιόδων αυξημένου κινδύνου προσβολής, καθώς και η ανάπτυξη μεγάλων πληθυσμών ακάρεων, λόγω του μικρότερου αριθμού γενεών πάνω στα φυτά
Στα σπορεία να υπάρχει μέριμνα ελαχιστοποίησης πιθανότητας ύπαρξης προσβολών (δίχτυα, προθάλαμος, χώρος εντός και γύρω από αυτά απαλλαγμένος από αυτοφυή φυτά, είσοδος σε αυτά λίγων ατόμων με «καθαρά» ρούχα, χρήση καθαρών εργαλείων και σκευών) ή προμήθεια φυταρίων από πιστοποιημένο φυτώριο.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Παρεμπόδιση εισόδου και «διασκόρπισης» φυτοφάγων ακάρεων.

ΠΡΙΝ τη φύτευση - Για όλες τις θερμοκηπιακές καλλιέργειες	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
Καθαρισμός του χώρου εντός και εκτός του θερμοκηπίου από φυτικά υπολείμματα της προηγούμενης καλλιέργειας και από αυτοφυή φυτά. Σε περίπτωση έντονης προσβολής της προηγούμενης καλλιέργειας πριν την εκρίζωση, εφαρμογή ενός ακαρεοκτόνου-εντομοκτόνου. Μετά την εκρίζωση, καταστροφή των φυτικών υπολειμμάτων.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Εξάλειψη πιθανών πηγών/εστιών μόλυνσης.
Καλός ψεκασμός των υποδομών του θερμοκηπίου με εγκεκριμένα εντομοκτόνα-ακρεοκτόνα, εάν μεσολαβεί διάστημα <20 ημερών μεταξύ των δύο φυτεύσεων.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Εξάλειψη πιθανών πηγών/εστιών μόλυνσης.
Εναλλαγές καλλιεργειών με διαφορετικό βαθμό «καταλληλότητας» σαν φυτά-ξενιστές των διαφόρων ειδών ακάρεων. Ενδεικτικά αναφέρεται, ότι ξενιστές του <i>T. evansi</i> και <i>A. lycopersici</i> είναι είδη της οικογένειας Solanaceae (τομάτα, πιπεριά μελιτζάνα), ενώ η τομάτα και το αγγούρι αποτελούν λιγότερο καλούς ξενιστές για το <i>P. latus</i> .	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Αποφυγή αύξησης της πίεσης μόλυνσης.

ΜΕΤΑ τη φύτευση - Για όλες τις θερμοκηπιακές καλλιέργειες	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
Κατά την εγκατάσταση της καλλιέργειας, δύναται προληπτική εξαπόλυση φυσικών εχθρών προσαρμόζοντας το χρόνο εφαρμογής της στο είδος και στο χρόνο της τελευταίας εφαρμογής χημικού σκευάσματος στο σπορείο / φυτώριο.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Μείωση της αρχικής πίεσης μολύσματος.
Συνεχής καθαρισμός των ζιζανίων εντός και περιφεριακά του θερμοκηπίου. Να ακολουθεί άμεση απομάκρυνση και καταστροφή των φυτικών υπολειμμάτων.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Μείωση πηγών/εστιών μόλυνσης εντός και πλησίον του θερμοκηπίου απομακρύνοντας αυτοφυή είδη ξενιστές των φυτοφάγων ακάρεων.
Γύρω από το θερμοκήπιο «ενίσχυση» των ειδών χλωρίδας, που δεν αποτελούν καλούς ξενιστές για τα συγκεκριμένα είδη των ακάρεων (π. χ. Graminae).	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Μείωση πηγών/εστιών μόλυνσης πλησίον του θερμοκηπίου.
<p>Τακτική παρακολούθηση από την αρχή καθ' όλη τη διάρκεια της καλλιέργειας (2 φορές την εβδομάδα), για να διαπιστωθούν:</p> <p>A) τυχόν συμπτώματα προσβολής ακάρεων στα φυτά δίνοντας έμφαση στις γραμμές κοντά στην περιφέρεια και τα ανοίγματα του θερμοκηπίου.</p> <p>B) παρουσίας ωφέλιμων εντόμων και ακάρεων (φυσικών εχθρών των φυτοφάγων ακάρεων).</p> <p>Τα φυτά στα οποία διαπιστώθηκαν προσβολές να σημαίνονται κατάλληλα και να παρακολουθούνται.</p> <p><u>Σημείωση</u></p> <p>i Εξαιτίας του πολύ μικρού μεγέθους των ακάρεων, η παρουσία ατόμων και η κατάστασή τους (ζωντανά ή νεκρά) να διαπιστώνεται με τη χρήση μεγεθυντικού φακού.</p> <p>ii Προϋποθέτει, ότι υπάρχει η απαιτούμενη γνώση για την αναγνώριση των συμπτωμάτων και η στενή συνεργασία/υποστήριξη γεωτεχνικών, για την αναγνώριση των διαφορετικών ειδών ακάρεων.</p>	ΝΑΙ	ΝΑΙ	<p>Τα ακάρεα ζούν σε αποικίες συγγενών ατόμων και εντός του θερμοκηπίου μετακινούνται περπατώντας σε μικρές αποστάσεις (γειτονικά φύλλα και φυτά), όταν έχει μειωθεί η ποιότητα της τροφής τους ή σε μεγαλύτερες αποστάσεις μεταφερόμενα πάνω στα ρούχα μας.</p> <p>Οι προσβολές τους εμφανίζονται εντοπισμένες σε μερικά φύλλα και υπό μορφή κηλίδων εντός των θερμοκηπίων. Η τακτική παρακολούθηση συμβάλλει στον έγκαιρο εντοπισμό των αρχικών σταδίων προσβολής, στην άμεση «επέμβαση» και στη διαπίστωση της αποτελεσματικότητας των κατασταλτικών μέτρων, που έχουν εφαρμοστεί ώστε να πραγματοποιηθούν οι κατάλληλες διορθωτικές / συμπληρωματικές κινήσεις. Η σήμανση θα βοηθήσει στην παρακολούθηση της εξέλιξης της προσβολής και στη στοχευμένη και αποτελεσματικότερη εξαπόλυση ωφελίμων.</p>

ΜΕΤΑ τη φύτευση - Για όλες τις θερμοκηπιακές καλλιέργειες	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
Αφαίρεση και απομάκρυνση/καταστροφή των προσβλημένων φύλλων/φυτικών ιστών στα αρχικά στάδια προσβολής.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Περιορισμός της πίεσης μόλυνσης.
Χρήση ωφέλιμων εντόμων (Heteroptera, Diptera, Neuroptera) και ακάρεων (Phytoseiidae), που μπορεί να εγκατασταθούν στο θερμοκήπιο από μόνα τους ή κατόπιν εξαπόλυσης αυτών που διατίθενται ως εμπορικά σκευάσματα (π.χ <i>Neoseiulus californicus</i> , <i>Phytoseiulus persimilis</i> , <i>Feltiella acarisuga</i> , <i>Macrolophus pygmaeus</i> κ.ά.).	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Τα ωφέλιμα εντόμα και ακάρεα μπορούν να ελέγξουν τους πληθυσμούς των φυτοφάγων ακάρεων στις περισσότερες υπό κάλυψη καλλιέργειες.
Χρήση εγκεκριμένων χημικών σκευασμάτων σε λίγες περιπτώσεις και μόνο εκεί που δεν είναι δυνατός ο έλεγχος των φυτοφάγων ακάρεων με άλλα μέσα. Η επιλογή των φυτοπροστατευτικών ουσιών υποβοηθούμενη από κάθε διαθέσιμο εργαλείο (βάσεις δεδομένων πληροφοριακές ιστοσελίδες κ.λ.π.) θα πρέπει να βασίζεται: α) στη διαχείριση ανθεκτικότητας των ακάρεων στα φυτοπροστατευτικά προϊόντα (δεδομένου ότι πρόκειται για οργανισμούς που αναπτύσσουν γρήγορα ανθεκτικότητα), και β) στην τοξικότητά τους στους ωφέλιμους οργανισμούς, που τυχόν υπάρχουν στο θερμοκήπιο (επικονοιαστές, φυσικοί εχθροί φυτοφάγων).	ΝΑΙ	ΝΑΙ	
Για κάθε καλλιεργητική περίοδο, λεπτομερής καταγραφή των ενεργειών: επισκοπήσεις θερμοκηπίου (ημερομηνία αποτέλεσμα), εξαπολύσεις ωφέλιμων (είδος, ημερομηνία, ποσότητα), εφαρμογή χημικών σκευασμάτων (ημερομηνία, όνομα ετικέτας, δραστική, δόση).	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Σημαντικό για την αξιολόγηση της κάθε εφαρμοζόμενης πρακτικής, για τη βελτίωσή της.

Γ. ΝΗΜΑΤΩΔΕΙΣ

ΠΡΙΝ τη φύτευση - Για όλες τις θερμοκηπιακές καλλιέργειες	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
Τα σπορεία θα πρέπει να γίνονται σε υπόστρωμα απαλλαγμένο από νηματώδεις ή η προμήθειά τους να γίνεται από πιστοποιημένο φυτώριο.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Παρεμπόδιση εισαγωγής νηματωδών του γένους <i>Meloidogyne</i> .
Κατά την καλλιέργεια του αγρού θα πρέπει τα μηχανήματα να είναι καθαρά και να μη φέρουν υπολείμματα χώματος από άλλα χωράφια, που είναι πιθανόν μολυσμένα.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Παρεμπόδιση της εισαγωγής νηματωδών.
Ηλιοαπολύμανση του εδάφους, όπου είναι εφικτό. Κατά τη διάρκεια της ηλιοαπολύμανσης, το έδαφος πρέπει να διατηρείται υγρό μέσω του αρδευτικού συστήματος.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Αποτελεί ήπια μέθοδος αντιμετώπισης νηματωδών με τα καλύτερα αποτελέσματα να παρατηρούνται σε αμμώδη αβαθή εδάφη και αγρούς, που γίνεται μία καλλιέργεια ετησίως.
Ενθάρρυνση της εφαρμογής οργανικών υλικών στο έδαφος.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Συντελούν στη βελτίωση ανάπτυξης του ριζικού συστήματος, καθιστώντας έτσι το φυτό λιγότερο ευάλωτο στην καταπόνηση (stress), που προκαλεί η ζημιά από νηματώδεις.
Συνιστάται ο εμβολιασμός σε υποκείμενα.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Ανεκτικά (και όχι ανθεκτικά) υποκείμενα στους νηματώδεις, ώστε το φυτό να ανταπεξέρχεται καλύτερα στην προκαλούμενη καταπόνηση.
Να αποφεύγεται, αν είναι δυνατόν, η φύτευση την εποχή, που η θερμοκρασία του εδάφους υπερβαίνει τους 20°C.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Στις θερμοκρασίες αυτές ευνοούνται οι μαζικές εκκολάψεις των ωών των νηματωδών και η κινητικότητα των προνυμφών με αποτέλεσμα να σημειώνονται έντονες προσβολές, όταν το φυτό βρίσκεται στα αρχικά στάδια της ανάπτυξής του.

ΠΡΙΝ τη φύτευση και κατά την καλλιεργητική περίοδο Για όλες τις θερμοκηπιακές καλλιέργειες	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		
ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
Εφαρμογή εγκεκριμένων νηματωδοκτόνων πριν τη φύτευση. Σε ορισμένες καλλιέργειες μπορούν να γίνουν και επιπλέον επεμβάσεις στα πρώτα στάδια ανάπτυξης των φυτών.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Μείωση της ζημιάς που προκαλούν οι νηματώδεις στην παραγωγή.
Εναλλαγή, όπου είναι εφικτό, τω ομάδων νηματωδοκτόνων (οργανοφωσφορικά με καρβαμιδικά) ανά καλλιέργεια.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Για αποφυγή δημιουργίας του φαινομένου της μικροβιακής βιοαποδόμησης των νηματωδοκτόνων.

Δ1. ΕΔΑΦΟΓΕΝΕΙΣ ΜΥΚΗΤΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΣΘΕΝΕΙΕΣ

ΤΗΞΗ ΣΠΟΡΕΙΩΝ ή ΦΥΤΑΡΙΩΝ και ΣΗΨΗ ΛΑΙΜΟΥ & ΡΙΖΩΝ ΝΕΑΡΩΝ ΦΥΤΩΝ (*Pythium spp.*, *Phytophthora spp.*, *Rhizoctonia solani*, *Alternaria solani* κ.λ.π.)

Στα σπορεία: είτε οι σπόροι καταστρέφονται πριν τη βλάστησή τους, όποτε εμφανίζονται κενές θέσεις στους δίσκους σποράς, είτε τα σπορόφυτα εμφανίζουν τήξη («λιώσιμο») μόλις εξέλθουν από το υπόστρωμα των σπορείων. Η ασθένεια μεταδίδεται και στα υγιή σπορόφυτα με αποτέλεσμα πολλές φορές να καταστρέφονται τα φυτά στα σπορεία εντελώς.

Στο χωράφι: παρατηρείται νωρίς σήψη στο σημείο του λαιμού ή λίγο πιο πάνω. Εμφανίζεται μια υδατώδης επιμήκης κηλίδα, που σύντομα γίνεται πρασινοκαστανή και ο φλοιός καθίσταται μαλακός και βυθίζεται. Τα στελέχη των φυτών συρρικνώνονται και τα φυτά πίπτουν στο έδαφος. Όταν η σήψη επεκταθεί στο ριζικό σύστημα, τα φυτά νεκρώνονται.

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ (1)	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
<p>Καλλιεργητικά μέτρα</p> <p>Χρήση υγιούς σπόρου, χρήση υγιών σπορόφυτων και απομάκρυνση των προσβεβλημένων φυτών.</p> <p>Αραιή εφαρμογή ποτισμάτων, για την αποφυγή υπερβολικής υγρασίας.</p> <p>Καλή αποστράγγιση του εδάφους. Η προσθήκη άμμου και κοπριάς βελτιώνει την αποστράγγιση.</p> <p>Η σπορά να γίνεται κάτω από κατάλληλες, κατά περίπτωση, θερμοκρασίες, ώστε να ευνοείται το γρήγορο φύτρωμα.</p>	<p>ΝΑΙ</p> <p>ΝΑΙ</p> <p>ΝΑΙ</p> <p>ΟΧΙ</p>	<p>ΝΑΙ</p> <p>ΝΑΙ</p> <p>ΝΑΙ</p> <p>ΝΑΙ</p>	<p>Η χρήση σπόρων επενδεδυμένων με κατάλληλα μυκητοκτόνα σπόρων προφυλάσσει τα φυτά.</p> <p>Περιορίζεται η εξάπλωση του μολύσματος.</p> <p>Έχουν την ανάγκη του νερού, για το σχηματισμό των (ζωο)σποριαγγείων. Τα μολύσματα μεταφέρονται με το νερό.</p> <p>Όσο περισσότερο μένουν στο έδαφος οι σπόροι σε συνθήκες υψηλής υγρασίας, τόσο ευκολότερα μολύνονται.</p>

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ (2)	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		
ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
<p>Χημική καταπολέμηση</p> <p>Απολύμανση των θερμοκηπίων με ευρέως φάσματος απολυμαντικά</p>	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Εφαρμογή στο φυτόχωμα, πριν τη σπορά/σπορείο
<p>Χρήση εγκεκριμένων σκευασμάτων. Εφαρμογή με ριζοπότισμα κατά τη μεταφύτευση στο θερμοκήπιο.</p>	ΟΧΙ	ΝΑΙ	.

ΣΚΛΗΡΩΤΙΝΙΑΣΗ (*Sclerotinia sclerotiorum*)

Προσβάλλει όλα τα υπέργεια μέρη του φυτού , κυρίως όμως τα στελέχη.. Η μόλυνση εμφανίζεται σαν υδατώδης μεταχρωματισμός των ιστών, που αργότερα γίνεται ανοιχτό γκρι με μαλακή σήψη και έλκος .Αποτέλεσμα είναι η μάρανση και νέκρωση των φυτών πάνω από το σημείο προσβολής. Σύντομα στην προσβεβλημένη επιφάνεια εμφανίζεται πυκνό λευκό μυκήλιο και αργότερα τα σκληρώτια (μαύρα συσσωματώματα σε μέγεθος φακής). Πολλές φορές τα σκληρώτια εμφανίζονται και στο εσωτερικό μέρος του στελέχους. Στους καρπούς εμφανίζονται μεγάλες υδαρείς κηλίδες, που σύντομα εμφανίζουν σήψη. Επίσης, καλύπτονται με λευκή εξάνθηση και εμφανίζονται τα σκληρώτια.

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ (1)	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
Καλλιεργητικά μέτρα			
Βαθιά άροση του εδάφους.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Τα σκληρώτια μεταφέρονται βαθιά στο έδαφος και καταστρέφονται.
Απομάκρυνση των υπολειμμάτων της προηγούμενης καλλιέργειας.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Απομακρύνονται οι εστίες μόλυνσης.
Περιορισμός της υγρασίας (καλός αερισμός-αραιή φύτευση-ψεκάσμοι των φυτών τις πρωινές ώρες-κανονικά κλαδέματα).	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Η ασθένεια ευνοείται από υψηλή υγρασία.
Αποφυγή δημιουργίας πληγών στα φυτά	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Το παθογόνο εισέρχεται στο φυτό από πληγές.
Απομάκρυνση των προσβεβλημένων φυτικών τμημάτων ή και ολόκληρων των φυτών.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Επιτυγχάνεται η μείωση των εστιών μόλυνσης.
Παρουσία μεγάλης ποσότητας οργανικής ουσίας, κοπριάς, τύρφης και στα επιφανειακά στρώματα	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Το παραγόμενο CO ₂ εμποδίζει τη βλάστηση των σκληρωτίων.

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ (2)	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
Χημική καταπολέμηση Απολύμανση εδάφους. Χρήση εγκεκριμένων σκευασμάτων φυτοπροστατευτικών προϊόντων			
	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Πριν την εγκατάσταση της καλλιέργειας με ατμό ή χημικά μέσα (dazomet).
	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Ψεκασμός με τη εμφάνιση των συμπτωμάτων.

ΒΕΡΤΙΣΙΑΛΙΩΣΗ

Τα συμπτώματα εκδηλώνονται κυρίως στα αναπτυγμένα φυτά μετά την καρπόδεση. Το παθογόνο εισέρχεται από τις ρίζες στα αγγεία του ξύλου και στη συνέχεια εξαπλώνεται τάχιστα σε όλο το μήκος του στελέχους. Στο έλασμα των κατώτερων φύλλων εμφανίζεται αρχικά χλώρωση μεταξύ των νευρώσεων και αργότερα νέκρωση των χλωρωτικών ιστών. Στη συνέχεια, τα συμπτώματα εμφανίζονται και στα νεότερα φύλλα. Η κιτρινωπή περιοχή του ελάσματος έχει τη μορφή «V». Τα φυτά μαραίνονται (ιδιαίτερα κατά τις θερμές ώρες της ημέρας), γίνονται καχεκτικά και τελικά μπορεί να ξηραθούν. Τα αγγεία του ξύλου παρουσιάζουν καστανό μεταχρωματισμό. Εάν κοπεί ένα φύλλο από τη βάση του φυτού, τα αγγεία φαίνονται σαν καστανές κουκίδες. Οι καρποί δεν αναπτύσσονται κανονικά, είναι μικρότεροι και ωριμάζουν νωρίτερα. Τα άρρωστα φυτά πολλές φορές επιζούν μέχρι το τέλος της καλλιέργειας.

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
<p>Καλλιεργητικά & Φυσικά μέτρα</p> <p>Καλλιέργεια ανθεκτικών υβριδίων και εμβολιασμός σε ανθεκτικά υποκείμενα.</p> <p>Αποφυγή εδαφών με πρόσφατο ιστορικό προσβολών από την ασθένεια, απομάκρυνση της προηγούμενης καλλιέργειας και ζιζανίων και απομάκρυνση προσβεβλημένων φυτών.</p> <p>Τήρηση κανόνων υγιεινής.</p> <p>Ηλιοαπολύμανση</p>	<p>ΝΑΙ</p> <p>ΝΑΙ</p> <p>ΝΑΙ</p> <p>ΝΑΙ</p>	<p>ΝΑΙ</p> <p>ΝΑΙ</p> <p>ΝΑΙ</p> <p>ΝΑΙ</p>	<p>Η πιο οικονομική και πιο αποτελεσματική μέθοδος προστασίας της καλλιέργειας.</p> <p>Αποτελούν εστία μόλυνσης. Ο μύκητας επιβιώνει στο έδαφος σε βάθος 60-70 cm με τα μικροσκληρώτιά του μέχρι και 14 χρόνια. Στα ζιζάνια-ξενιστές του μύκητα διατηρείται καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.</p> <p>Ο μύκητας μεταφέρεται με τα γεωργικά εργαλεία, τα χέρια κ.λ.π..</p> <p>Μειώνει την ποσότητα του μολύσματος και μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε συνδυασμό με άλλες μεθόδους.</p>
<p>Χημική καταπολέμηση</p> <p>Συνιστάται μόνο απολύμανση του εδάφους.</p>	<p>ΟΧΙ</p>	<p>ΝΑΙ</p>	<p>Δεν υπάρχουν εγκεκριμένα σκευάσματα για χημική καταπολέμηση του μύκητα.</p>

ΣΗΨΗ ΤΟΥ ΛΑΙΜΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΡΙΖΩΝ (*Fusarium sp.*)

Τα πρώτα συμπτώματα εμφανίζονται κοντά ή κατά το στάδιο ωρίμανσης των πρώτων καρπών. Μπορεί να παρουσιάζεται μάρανση τις θερμές ώρες της ημέρας αρχικά στα φύλλα της κορυφής και αργότερα και στα κατώτερα φύλλα και παρατηρείται κιτρίνισμα των φύλλων της βάσης. Παράλληλα παρατηρείται καστανή σήψη στη ρίζα και στο λαιμό και καστανός μεταχρωματισμός των αγγείων του ξύλου από τη ρίζα μέχρι και 20-40 εκατοστά από τη βάση του φυτού. Συνήθως στη μια πλευρά του στελέχους παρατηρείται έλκος, που σε συνθήκες υγρασίας καλύπτεται από ρόδινη εξάνθηση. Τα άρρωστα φυτά συνήθως επιζούν για μεγάλο χρονικό διάστημα.

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ (1)	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
Καλλιεργητικά & Φυσικά μέτρα			
Εμβολιασμός της επιθυμητής ποικιλίας σε ανθεκτικά υποκείμενα και καλλιέργεια ανθεκτικών υβριδίων	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Η χρήση ανθεκτικών υποκειμένων στο παθογόνο παρεμποδίζει την εκδήλωσή της (προσοχή πρέπει να δίνεται στο σημείο εμβολιασμού, ώστε να αποφεύγεται η επαφή του εμβολίου με το μολυσμένο έδαφος).
Καταστροφή υπολειμμάτων προηγούμενης καλλιέργειας, χρήση υγιούς σπόρου, απομάκρυνση των προσβεβλημένων φυτών	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Η ύπαρξη μολυσμάτων αποτελεί εστία για την εξάπλωση του μύκητα.
Αμειψισπορά	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Επιδρά στον περιορισμό της εξάπλωσης του μύκητα.
Ενσωμάτωση στο έδαφος (χλωρή λίπανση) μαρουλιού ή αγριοράδικου πριν την εγκατάσταση της καλλιέργειας.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Επιδρά στη μείωση της πίεσης του αρχικού μολύσματος.
Διαφυγή της ασθένειας	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Όταν είναι δυνατόν, η έναρξη της καλλιέργειας να γίνεται με υψηλότερες θερμοκρασίες, ώστε να αποφεύγονται ευνοϊκές συνθήκες για την ανάπτυξη της ασθένειας.

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ (2)	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ			
Καλλιεργητικά & Φυσικά μέτρα			
Ισορροπημένη λίπανση.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Να χρησιμοποιούνται νιτρικά, παρά αμμωνιακά λιπάσματα.
Σε περίπτωση προσβολής σε φυτά που βρίσκονται σε καρποφορία συστήνεται εφαρμογή τύρφης γύρω από το στέλεχος του φυτού, συχνά ποτίσματα για τη δημιουργία επακτών ριζών (κυρίως τομάτα) και εφαρμογή διαφυλλικών λιπασμάτων για τη συγκομιδή της ηρτημένης παραγωγής.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	
Προσθήκη Ca στο έδαφος και αύξηση του pH του εδάφους τουλάχιστον στο 7.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Δεν ευνοείται η ασθένεια σε αυτές τις τιμές. Παρεμποδίζεται η ανάπτυξη του μύκητα.
Ηλιοαπολύμανση.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Δίνει ικανοποιητικά αποτελέσματα σε εδάφη με χαμηλό μολυσματικό δυναμικό. Η εφαρμογή αδιαπέραστων πλαστικών κάλυψης μειώνει τη συχνότητα και δριμύτητα της προσβολής.
Χημική καταπολέμηση			
Απολύμανση εδάφους.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Με ευρέως φάσματος απολυμαντικά (dazomet, metam sodium).
Χρήση εγκεκριμένων φυτοπροστατευτικών προϊόντων.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Ψεκασμός με τη εμφάνιση των συμπτωμάτων.

ΑΔΡΟΦΟΥΖΑΡΙΩΣΗ (*Fusarium oxysporum* f. sp. *melongenae*)

Μπορεί να προσβάλλει την τομάτα σε οποιοδήποτε στάδιο ανάπτυξης. Συνήθως γίνεται εμφανής σε αναπτυγμένα φυτά κατά την αρχή της ωρίμανσης των φυτών. Εμφανίζεται κιτρίνισμα και μάρανση των φύλλων της βάσης του φυτού, αρχικά μονόπλευρα και μετά επεκτείνεται σε ολόκληρο το φυτό. Η μάρανση στην αρχή παρουσιάζεται τις ζεστές ώρες της ημέρας. Αργότερα το φυτό ξηραίνεται πριν το τέλος της καλλιεργητικής περιόδου. Εμφανίζεται καστανός μεταχρωματισμός των αγγείων του ξύλου που ξεκινά από τις ρίζες και φτάνει μέχρι την κορυφή του φυτού. Ο μεταχρωματισμός συνήθως είναι μονόπλευρος και φαίνεται καλά σε εγκάρσια ή κατά μήκος τομή του βλαστού. Σε νεαρά φυτά εμφανίζεται καθυστερημένη ανάπτυξη, μάρωμα και τελικά νέκρωση.

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ (1)	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
Καλλιεργητικά & Φυσικά μέτρα			
Χρήση υγιούς σπόρου (από υγιείς καλλιέργειες), απομάκρυνση των προσβεβλημένων φυτών, απομάκρυνση προηγούμενης καλλιέργειας.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Αποτελούν εστίες για νέες μολύνσεις.
Χρήση απολυμασμένων οργανικών υποστρωμάτων στο σπορείο.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	
Ισορροπημένη λίπανση.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Υπερβολική αζωτούχα λίπανση ευνοεί την ασθένεια.
Χρήση νιτρικών αζωτούχων λιπασμάτων.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Ευνοείται από τη χρήση μεγάλης ποσότητας αμμωνιακών λιπασμάτων.
Διατήρηση του pH του εδάφους στο 6,5-7,0.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Σε αυτές τις τιμές του pH παρεμποδίζεται ο πολλαπλασιασμός του παθογόνου.
Εμβολιασμός σε ανθεκτικά υποκείμενα	ΝΑΙ	ΝΑΙ	
Ηλιοαπολύμανση.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Η χρήση αδιαπέραστων πλαστικών κάλυψης δίνει ικανοποιητικά αποτελέσματα σε εδάφη με χαμηλό μολυσματικό δυναμικό.

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ (2)	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
Καλλιεργητικά & Φυσικά μέτρα Διαφυγή της ασθένειας	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Οπου αυτό είναι εφικτό, συστήνεται το φύτεμα στα θερμοκήπια να γίνεται αργά το φθινόπωρο έως νωρίς την άνοιξη επειδή έτσι μειώνεται η ένταση της προσβολής, λόγω μη ευνοικών συνθηκών για τον μύκητα.
Χημική καταπολέμηση Απολύμανση εδάφους. Χρήση εγκεκριμένων σκευασμάτων φυτοπροστατευτικών προϊόντων	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Με ευρέως φάσματος απολυμαντικά
	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Ψεκασμός με τη εμφάνιση των συμπτωμάτων.

Δ2. ΑΕΡΟΓΕΝΕΙΣ ΜΥΚΗΤΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΣΘΕΝΕΙΕΣ

ΑΛΤΕΡΝΑΡΙΩΣΗ (*Altenaria solani*)

Στα νεαρά φυτά στο φυτώριο ή στο χωράφι, μετά τη μεταφύτευση παρατηρείται σήψη στο λαιμό που χαρακτηρίζεται από σκούρες βυθισμένες κηλίδες. Πολλές φορές υπάρχει στενή μελανή λωρίδα από τον λαιμό μέχρι την κορυφή του φυτού. Η κορυφή των φυτών παρουσιάζει κάμψη και η ανάπτυξη σταματά.

Στα αναπτυγμένα φυτά, τα πρώτα συμπτώματα εμφανίζονται στα φύλλα της βάσης με μορφή καστανών κηλίδων ενός περίπου εκατοστού με συγκεντρικούς κύκλους (μορφή στόχου). Οι κηλίδες εμφανίζονται αργότερα και στα νεώτερα φύλλα. Τα φύλλα, κυρίως της βάσης, όταν έχουν έντονη προσβολή κιτρινίζουν, σχίζονται και τελικά ξηραίνονται. Πολλές φορές οι κηλίδες στα παλαιότερα φύλλα περιβάλλονται από κίτρινη άλω. Οι κηλίδες εμφανίζονται και στα στελέχη, στους μίσχους και στους ποδίσκους των καρπών. Η προσβολή στους καρπούς αρχίζει από το σημείο πρόσφυσης με τον ποδίσκο, με μικρή μαύρη κηλίδα, που αργότερα βυθίζεται και εμφανίζει μαύρη εξάνθηση.

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
Καλλιεργητικά μέτρα Καταστροφή των υπολειμμάτων της προηγούμενης καλλιέργειας, χρησιμοποίηση υγιούς σπόρου, απομάκρυνση και καταστροφή άρρωστων φυτών κατά τη διάρκεια της καλλιέργειας.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Αποτελούν εστία για την εμφάνιση του παθογόνου.
Ισορροπημένη λίπανση.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Το άζωτο και το κάλιο ευνοούν την ασθένεια, ενώ ο φώσφορος την περιορίζει.
Εναλλαγή καλλιεργειών (αμειψισπορά).	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Περιορισμός του υπάρχοντος μολύσματος.
Χημική καταπολέμηση Χρήση εγκεκριμένων σκευασμάτων φυτοπροστατευτικών προϊόντων	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Εφαρμογή ψεκασμών με την εμφάνιση των πρώτων συμπτωμάτων και επανάληψη όταν υπάρχει ανάγκη.

ΩΙΔΙΟ (*Leveillula taurica*)

Ο μύκητας είναι ενδοπαράσιτο στα πρώτα στάδια του βιολογικού του κύκλου. Εμφανίζονται κιτρινοπράσινες κηλίδες στην πάνω επιφάνεια των φύλλων και στις αντίστοιχες θέσεις στην κάτω επιφάνεια αναπτύσσεται αραιή λευκή, αλευρώδης εξάνθηση. Όταν οι συνθήκες είναι ευνοϊκές, η εξάνθηση εμφανίζεται και στην πάνω επιφάνεια του ελάσματος. Με την πτώση των θερμοκρασιών, το χρώμα των κηλίδων γίνεται έντονα κίτρινο και η αλευρώδης εξάνθηση περιορίζεται. Στις παλαιότερες κηλίδες, οι ιστοί ξηραίνονται στο κέντρο και δημιουργούνται συγκεντρικοί δακτύλιοι. Σε έντονη προσβολή, μεγάλο μέρος του ελάσματος ξεραίνεται. Στα θερμοκήπια η ασθένεια εμφανίζεται στην αρχή της καλλιεργητικής περιόδου (φθινόπωρο), ενώ τον χειμώνα εξαφανίζεται.

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ (1)	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
Καλλιεργητικά μέτρα Καλλιέργεια ποικιλιών, οι οποίες δεν είναι ανθεκτικές στην ασθένεια, αλλά προσβάλλονται λιγότερο από άλλες. Κανονικές αρδεύσεις. Καταστροφή ζιζανίων-ξενιστών του παθογόνου, που βρίσκονται κοντά στην καλλιέργεια.	ΝΑΙ ΟΧΙ ΝΑΙ	ΝΑΙ ΝΑΙ ΝΑΙ	Μείωση προσβολής. Το παθογόνο μπορεί να διατηρηθεί σε αυτά τα φυτά καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου.
Βιολογική καταπολέμηση Χρήση εγκεκριμένων σκευασμάτων με τον ανταγωνιστικό μύκητα <i>Ampelomyces quisqualis</i> .	ΟΧΙ	ΝΑΙ	

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ (2)	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
<p>Χημική καταπολέμηση</p> <p>Χρήση εγκεκριμένων σκευασμάτων φυτοπροστατευτικών προϊόντων.</p> <p><i>Το θειάφι σε θερμοκρασίες >30°C προκαλεί εγκαύματα.</i></p>	<p>ΝΑΙ</p>	<p>ΝΑΙ</p>	<p>Κατά τη χρησιμοποίηση διασυστηματικών μυκητοκτόνων πρέπει να γίνεται εναλλαγή φυτοπροστατευτικών προϊόντων με διαφορετικό τρόπο δράσης ή συνδυασμός σε μίγματα, για την αποφυγή της εμφάνισης ανθεκτικών στελεχών.</p> <p>Μόλις εμφανιστούν έστω και ελάχιστες κηλίδες συστήνονται ψεκασμοί, οι οποίοι επαναλαμβάνονται κάθε 7-14 ημέρες ανάλογα με τη διάρκεια δράσης της δραστικής ουσίας.</p>

ΩΙΔΙΟ (*Oidium* spp.)

Προσβάλλονται όλα τα υπέργεια μέρη εκτός των καρπών. Στην πάνω επιφάνεια εμφανίζονται λευκές αλευρώδεις κυκλικές κηλίδες που σιγά-σιγά μεγαλώνουν και καλύπτουν μεγάλη επιφάνεια του ελάσματος. Αργότερα οι κηλίδες εμφανίζονται στην κάτω επιφάνεια των φύλλων, στους ποδίσκους και στους κάλυκες των ανθέων. Τα πολύ προσβεβλημένα φύλλα ξηραίνονται αλλά δεν πέφτουν. Η παραγωγή μειώνεται και η ποιότητα των καρπών υποβαθμίζεται.

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
Καλλιεργητικά μέτρα			
Καλλιέργεια ανθεκτικών υβριδίων.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Μειώνεται το μόλυσμα (τα σπόρια του μύκητα είναι αερομεταφερόμενα).
Απομάκρυνση (όταν είναι λίγα) και καταστροφή των άρρωστων φυτών	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Περιορίζει την ανάπτυξη της ασθένειας. Ευνοείται σε ήπιες θερμοκρασίες κάτω από 30 βαθμούς.
Αύξηση της σχετικής υγρασίας.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Το παθογόνο αναπτύσσεται καλύτερα σε ξηροφυτικές συνθήκες.
Χημική καταπολέμηση			
Χρήση εγκεκριμένων σκευασμάτων φυτοπροστατευτικών προϊόντων			Προληπτικοί ψεκασμοί.

ΤΕΦΡΑ ΣΗΨΗ ή ΒΟΤΡΥΤΗΣ ή ΒΟΤΡΥΤΙΔΑ (*Botrytis cinerea*)

Προσβάλλει φυτά όλων των ηλικιών και όλα τα φυτικά μέρη τους. Στα φύλλα, η προσβολή ξεκινά από την κορυφή των φυλλιδίων, επεκτείνεται σε ολόκληρο το φύλλο, μετά στον μίσχο, στον βλαστό, στο στέλεχος. Στους βλαστούς οι προσβολές εμφανίζονται σαν γαλακτόχρες κηλίδες κατά μήκος του βλαστού. Όταν περιβάλλουν τον βλαστό, το τμήμα πάνω από την προσβολή ξεραίνεται. Τα στελέχη μπορεί επίσης να προσβληθούν από τις πληγές, που δημιουργούνται από το κλάδεμα ή τους σπάγγους υποστυλώσης. Στην προσβεβλημένη περιοχή σχηματίζονται συγκεντρικοί κύκλοι με τις γκρί καρποφορίες του μύκητα. Τα άνθη μπορεί να μολυνθούν σε όλα τα μέρη τους. Στους καρπούς, οι μολύνσεις συνήθως ξεκινούν από τα γηρασμένα πέταλα, προχωρούν στα σέπαλα και μέσω αυτών στους αναπτυσσόμενους καρπούς. Μπορεί επίσης οι καρποί να μολυνθούν από τα προσβεβλημένα νεκρά πέταλα, που παραμένουν προσκολλημένα στους καρπούς. Έτσι, οι καρποί μολύνονται γύρω από τον ποδίσκο ή στην κορυφή τους παρουσιάζοντας σήψη με υδαρείς και μαλακούς ιστούς. Τα προσβεβλημένα μέρη του φυτού σε συνθήκες υψηλής υγρασίας καλύπτονται από την χαρακτηριστική πλούσια γκρί εξάνθηση του παθογόνου.

Στους καρπούς, επίσης, παρουσιάζονται οι κηλίδες «φάντασμα» (ghost spots) κάτω από συνθήκες υψηλής υγρασίας. Είναι μικροί λευκοκίτρινοι δακτύλιοι μεγέθους 3-10mm με νεκρωτικό στίγμα στο κέντρο, που θυμίζει νύγμα εντόμου. Οι κηλίδες «φάντασμα» έχουν κίτρινη απόχρωση και παρότι είναι τελείως επιφανειακές μειώνουν την εμπορική αξία των καρπών.

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ (1)	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
Καλλιεργητικά μέτρα			
Καταστροφή των ζιζανίων, απομάκρυνση των υπολειμμάτων και των προσβεβλημένων φυτών.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Αποτελούν εστίες μολύνσεως.
Περιορισμός της υγρασίας (καλός εξαερισμός, αραιή φύτευση, κανονικά ποτίσματα, κανονικά κλαδέματα, ψεκασμοί τις πρωινές ώρες).	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Η υψηλή υγρασία είναι ο κυριότερος παράγοντας ανάπτυξης του παθογόνου.
Τήρηση της καλής υγιεινής στα θερμοκήπια με την απομάκρυνση άρρωστων, γηρασμένων ή νεκρών ιστών.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Μείωση της διασποράς του μολύσματος.
Απομάκρυνση μέρους του φυλλώματος από τη βάση του, όταν αυτό είναι πολύ πυκνό, ώστε να μην παραμένει ο μίσχος πάνω στο στέλεχος.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	
Χρησιμοποίηση πλαστικής ταινίας για τη στερέωση των φυτών, ώστε να αποφεύγονται οι πληγές στο στέλεχος.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Οι πληγές αποτελούν πύλες εισόδου για το παθογόνο.
Αποφυγή υπερβολικής αζωτούχου λίπανσης και ασβέστωση των όξινων εδαφών.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Οι προσβολές ευνοούνται από τη χαμηλή περιεκτικότητα του εδάφους με ασβέστιο

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ (2)	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
<p>Χημική καταπολέμηση</p> <p>Χρήση εγκεκριμένων σκευασμάτων φυτοπροστατευτικών προϊόντων</p> <p><i>Ο μύκητας αντιμετωπίζεται δύσκολα, επειδή εύκολα μπορεί να αναπτύξει ανθεκτικότητα στα μυκητοκτόνα.</i></p>	<p>ΝΑΙ</p>	<p>ΝΑΙ</p>	<p>Τα φυτά μπορεί να μολυνθούν σε όλα τα στάδια της ανάπτυξής τους, άρα και κατά την περίοδο συγκομιδής που δεν επιτρέπεται χρήση χημικών ,που αφήνουν τοξικά υπολείμματα</p>

E. ΒΑΚΤΗΡΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΣΘΕΝΕΙΕΣ

ΒΑΚΤΗΡΙΑΚΗ ΣΤΙΓΜΑΤΩΣΗ (*Pseudomonas syringae* pv. *syringae*)

Τα συμπτώματα εμφανίζονται σε όλα τα υπέργεια μέρη του φυτού. Στα φύλλα εμφανίζονται μικρές (1-3 mm) κυκλικές ή γωνιώδεις σκούρες κηλίδες, που αργότερα γίνονται νεκρωτικές και περιβάλλονται από χλωρωτικό δακτύλιο. Με τη συνένωση πολλών κηλίδων σχηματίζονται στο έλασμα νεκρωτικές περιοχές. Οι κηλίδες είναι περισσότερες κυρίως στην κορυφή και περιφέρεια του ελάσματος. Ακολουθεί φυλλόπτωση. Στους βλαστούς και μίσχους των σύνθετων φύλλων εμφανίζονται κηλίδες κυκλικές ή ελλειψοειδείς καστανού ή μαύρου χρώματος. Σε τρυφερούς και εύρωστους βλαστούς, παρατηρείται καστανός μεταχρωματισμός του φλοιού κατά θέσεις. Αρχικά η προσβολή είναι επιφανειακή, αλλά αργότερα εξαπλώνεται βαθύτερα. Όταν περιβάλλει τον βλαστό προκαλείται η αποξήρανσή του πάνω από την προσβολή μέρους του βλαστού. Στους καρπούς, η μόλυνση εκδηλώνεται με χαρακτηριστικές μικρές επιφανειακές ή ελαφρά υπερυψωμένες με δερματώδη υφή κηλίδες. Στην αρχή έχουν χρώμα ανοικτό έως σκούρο καστανό και αργότερα γίνονται μαύρες και δεν εμφανίζουν χλωρωτικό περιθώριο. Εάν η μόλυνση γίνει νωρίς, τότε έχουμε καθυστερημένη ανάπτυξη, ωρίμανση των καρπών και μείωση της παραγωγής.

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ (1)	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
Καλλιεργητικά μέτρα			
Απολύμανση καλλιεργητικών εργαλείων, απομάκρυνση και καταστροφή της προηγούμενης καλλιέργειας, χρήση υγιούς σπόρου.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Αποτελούν εστίες μόλυνσης και μεταφοράς το βακτηρίου. Καταστρέφονται οι τυχόν μολύνσεις, που υπάρχουν στο θερμοκήπιο.
Περιορισμός της υγρασίας (καλός εξαερισμός, αραιή φύτευση, κανονικά ποτίσματα, κλάδεμα φυτών, ψεκασμοί τις πρωινές ώρες).	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Μειώνει την ανάπτυξη του παθογόνου
Χρησιμοποίηση ανθεκτικών υβριδίων.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	.
Αποφυγή καλλιεργητικών εργασιών, όταν τα φυτά είναι υγρά.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Ευνοείται η είσοδος των βακτηρίων από τις πληγές
Καταστροφή των ζιζανίων και των φυτών-εθελοντών.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Αποτελούν ξενιστές και συμβάλλουν στη διατήρηση του παθογόνου.
Έλεγχος, εντοπισμός και απομάκρυνση των άρρωστων φυτών.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Μείωση του μολύσματος και αποφυγή εξάπλωσης της ασθένειας

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ (2)	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
<p>Χημική καταπολέμηση</p> <p>Χρήση εγκεκριμένων σκευασμάτων φυτοπροστατευτικών προϊόντων Υπάρχουν ενδείξεις, για την ύπαρξη ανθεκτικών στελεχών του βακτηρίου στο χαλκό.</p>	<p>ΝΑΙ</p>	<p>ΝΑΙ</p>	<p>Εβδομαδιαίοι ψεκασμοί αρχίζοντας όταν τα φυτά είναι νεαρά.</p>

ΒΑΚΤΗΡΙΑΚΗ ΚΗΛΙΔΩΣΗ (*Xanthomonas campestris* pv. *vesicatoria*)

Η ασθένεια είναι πολύ σοβαρή στα σπορεία, λόγω μεγάλης πυκνότητας φυτών και πολύ υψηλής υγρασίας. Προσβάλλει όλα τα υπέργεια μέρη του φυτού. Στα φύλλα σχηματίζονται μικρές κυκλικές ελαφρά βυθισμένες κηλίδες διαμέτρου μέχρι 3 mm. Σταδιακά αποκτούν κιτρινοπράσινο μέχρι βαθύ καστανό ή μαύρο χρώμα, ενώ οι ιστοί στο κέντρο της κηλίδας, καθώς νεκρώνονται, λαμβάνουν καστανό ή τεφρό χρώμα. Οι κηλίδες περιβάλλονται από χλωρωτικό περιθώριο, στενότερο όμως από εκείνο της βακτηριακής στιγματώσης. Όταν έχουμε πολλές κηλίδες, τα φύλλα κιτρινίζουν και ενίοτε προκαλείται αποφύλλωση· συχνότερα όμως τα νεκρά φύλλα παραμένουν στο φυτό. Στο στέλεχος, στους ποδίσκους και στους μίσχους σχηματίζονται αβαθείς, κυκλικές ή επιμήκειες καστανές κηλίδες. Τα πιο χαρακτηριστικά συμπτώματα είναι στους καρπούς: πολύ μικρές υδαρείς σκούρες πράσινες κηλίδες, που αυξάνουν σε μέγεθος, γίνονται καστανές, ελαφρά υπερυψωμένες με φελλώδη και ελκώδη όψη. Στο τέλος οι πληγές βυθίζονται, ενώ η περιφέρεια παραμένει υπερυψωμένη βγάζοντας, κάτω από συνθήκες υγρασίας, βλενώδες βακτηριακό έκκριμα.

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ (1)	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
Καλλιεργητικά μέτρα			
Απολύμανση καλλιεργητικών εργαλείων, απομάκρυνση και καταστροφή της προηγούμενης καλλιέργειας, χρήση υγιούς σπόρου.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Αποτελούν εστίες μόλυνσης και μεταφοράς το βακτηρίου. Καταστρέφονται οι τυχόν μολύνσεις, που υπάρχουν στο θερμοκήπιο.
Περιορισμός της υγρασίας (καλός εξαερισμός, αραιή φύτευση, κανονικά ποτίσματα, κλάδεμα φυτών, ψεκασμοί τις πρωινές ώρες).	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Μειώνει την ανάπτυξη του παθογόνου
Χρησιμοποίηση ανθεκτικών υβριδίων.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	.
Αποφυγή καλλιεργητικών εργασιών, όταν τα φυτά είναι υγρά.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Ευνοείται η είσοδος των βακτηρίων από τις πληγές
Καταστροφή των ζιζανίων και των φυτών-εθελοντών.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Αποτελούν ξενιστές και συμβάλλουν στη διατήρηση του παθογόνου.
Έλεγχος, εντοπισμός και απομάκρυνση των άρρωστων φυτών.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Μείωση του μολύσματος και αποφυγή εξάπλωσης της ασθένειας

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ (2)	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
<p>Χημική καταπολέμηση</p> <p>Χρήση εγκεκριμένων σκευασμάτων φυτοπροστατευτικών προϊόντων <i>Υπάρχουν ενδείξεις, για την ύπαρξη ανθεκτικών στελεχών του βακτηρίου στο χαλκό.</i></p>	<p>ΝΑΙ</p>	<p>ΝΑΙ</p>	<p>Εβδομαδιαίοι ψεκασμοί αρχίζοντας όταν τα φυτά είναι νεαρά.</p>

ΒΑΚΤΗΡΙΑΚΟ ΕΛΚΟΣ ή ΚΟΡΥΝΟΒΑΚΤΗΡΙΩΣΗ (*Clavibacter michiganensis* subsp. *michiganensis*)

Τα συμπτώματα εμφανίζονται σε όλα τα υπέργεια μέρη του φυτού σε οποιοδήποτε στάδιο ανάπτυξής του. Τα πρώτα όμως εκδηλώνονται στο σπορείο, όπου τα φυτά μαραίνονται και νεκρώνονται. Η ασθένεια εκδηλώνεται με δύο διαφορετικές συμπτωματολογικές εικόνες: Τα πιο συχνά και σοβαρά προβλήματα προέρχονται από τη διασυστηματική μόλυνση του φυτού από τα αγγεία του ξύλου και δευτερευόντως έχουμε συμπτώματα από επιφυτικό μόλυσμα.

Όταν μολυνθούν τα αγγεία έχουμε στα παλαιότερα φύλλα κάμψη προς τα κάτω και κασάρωμα και συστροφή των φυλλαρίων τους προς τα πάνω. Παρατηρείται μονόπλευρη μάρανση των φύλλων της κορυφής. Τα αγγεία του ξύλου εμφανίζουν σε όλο το μήκος τους σταδιακά κίτρινο προς έντονο καστανό μεταχρωματισμό. Στο σημείο πρόσφυσης των φύλλων στο στέλεχος, ο μεταχρωματισμός αποκτά τη μορφή στεφάνης ή «πετάλου/οπλή αλόγου». Η εντεριώνη συχνά διαχωρίζεται από την ξυλώδη μοίρα και αποκτά ξηρή και σπογγώδη καστανή υφή, ενώ συχνά σχηματίζονται κοιλότητες και αποτελεί το χαρακτηριστικό σύμπτωμα της ασθένειας. Εντονα προσβεβλημένα φυτά κιτρινίζουν, μαραίνονται και τελικά νεκρώνονται. Οι καρποί όταν προσβληθούν από τα αγγεία είναι συνήθως μικροί, παραμορφωμένοι και αλλοιωμένου χρώματος.

Τα συμπτώματα από επιφυτικό μόλυσμα είναι σε όλα τα μέρη του φυτού κιτρινόμαυρες, υπερυψωμένες, φλυκταινώδεις κηλίδες. Όταν προσβληθούν οι καρποί εξωτερικά παρουσιάζουν κηλίδες, που ονομάζονται «μάτι πουλιού». Είναι μικρές, λευκές ή κίτρινες κηλίδες που αργότερα γίνονται καστανές με λευκό περιθώριο και συχνά σχίζονται στο κέντρο τους.

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ (1)	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
Καλλιεργητικά & Φυσικά μέτρα			
Καταστροφή των φυτικών υπολειμμάτων της προηγούμενης καλλιέργειας μαζί με το ριζικό τους σύστημα (φωτιά).	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Μείωση του υπάρχοντος μολύσματος (το βακτήριο επιβιώνει στα υπολείμματα, στα υποστρώματα κ.λ.π.).
Αμειψισπορά και επαναφορά της καλλιέργειας μετά από τουλάχιστον 4 χρόνια.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Το βακτήριο μεταφέρεται με τον σπόρο.
Χρήση υγιούς σπόρου.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	
Χρήση απολυμασμένων οργανικών υποστρωμάτων στα σπορεία.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Εξασφαλίζεται η απουσία του βακτηρίου από τα υποστρώματα.
Απολύμανση των υλικών υποστύλωσης, εφόσον έχουν ξαναχρησιμοποιηθεί, με ατμό ή πλύσιμο με 1% υποχλωριώδες νάτριο. Απολύμανση εργαλείων κλαδέματος	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Το βακτήριο επιβιώνει στα υλικά του θερμοκηπίου και μεταφέρεται με το κλάδεμα.

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ (1)	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
Καλλιεργητικά & Φυσικά μέτρα Αμεση απομάκρυνση και καταστροφή των μολυσμένων φυτών μαζί με τα «υγιή» γειτονικά τους φυτά και με το ριζικό τους σύστημα. Καταστροφή των ζιζανίων. Αποφυγή εκτέλεσης καλλιεργητικών εργασιών, όταν τα φυτά είναι υγρά. Ηλιοαπολύμανση.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Μείωση του μολύσματος και προστασία της υπόλοιπης καλλιέργειας.
	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Το παθογόνο επιβιώνει σε ζιζάνια-ξενιστές.
	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Η υγρασία και οι πληγές ευνοούν την είσοδο των βακτηρίων.
	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Μειώνεται το μολυσματικό δυναμικό του εδάφους.
Χημική καταπολέμηση Απολύμανση εδάφους με ευρέως φάσματος απολυμαντικά. Χρήση εγκεκριμένων σκευασμάτων φυτοπροστατευτικών προϊόντων <i>Προσοχή στη φυτοτοξικότητα.</i>	ΟΧΙ	ΝΑΙ	
	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Ψεκασμοί στο σπορείο σε διαστήματα 5-7 ημερών. Μετά το κλάδεμα των φυτών να γίνονται ψεκασμοί.

ΒΑΚΤΗΡΙΑΚΗ ΜΑΡΑΝΣΗ (*Ralstonia solanacearum*, συν. *Buckholderia solanacearum*)

Αρχικά η προσβολή εκδηλώνεται με μάρανση των φύλλων της κορυφής, ιδιαίτερα κατά τις θερμές ώρες της ημέρας. Σε μικρό χρονικό διάστημα το φυτό μαραίνεται απότομα, ιδιαίτερα σε ευνοϊκές για την ασθένεια συνθήκες, και τελικά ξήρανση. Πριν τη νέκρωση του φυτού παρατηρείται αναστολή της αύξησής του και συστροφή των φύλλων και φυλλαρίων προς τα κάτω. Αν η ασθένεια εξελίσσεται με μέτρια ένταση παρατηρείται επιναστία των φύλλων και δημιουργία εναέριων ριζών κατά μήκος του στελέχους. Σε τομή, ιδιαίτερα στη βάση του φυτού αλλά και στις ρίζες, παρατηρείται καστανός μεταχρωματισμός των αγγείων του ξύλου. Σε εγκάρσια τομή του προσβεβλημένου βλαστού παρατηρείται λευκορόδινη βακτηριακή έκκριση.

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
Καλλιεργητικά μέτρα			
Χρήση υγιούς σπόρου, που προέρχεται από αμόλυντες καλλιέργειες. Φύτευση υγιών φυταρίων, που προέρχονται από αμόλυντα σπορεία.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Προστασία της καλλιέργειας.
Χρήση στο σπορείο απολυμασμένων οργανικών υποστρωμάτων.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Προστασία της καλλιέργειας.
Εναλλαγή καλλιεργειών και επαναφορά της τομάτας μετά από 5 χρόνια.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Μείωση του τυχόν υπάρχοντος μολύσματος.
Απομάκρυνση και καταστροφή των μολυσμένων φυτών με την εμφάνιση των πρώτων συμπτωμάτων.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Μείωση της πιθανότητας μεταφοράς του βακτηρίου στην υπόλοιπη καλλιέργεια λόγω μείωσης του μολύσματος.
Εμβολιασμός σε ανθεκτικά υποκείμενα του γένους <i>Solanum</i> .	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Εμποδίζεται η είσοδος του παθογόνου από το ριζικό σύστημα.
Καταστροφή των ζιζανίων-ξενιστών.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Αποτελούν ξενιστές και συμβάλλουν στη διατήρηση του παθογόνου.
Χρήση ανθεκτικών ποικιλιών.	-	-	Στη χώρα μας δεν κυκλοφορούν ποικιλίες με επιθυμητά χαρακτηριστικά.
Χημική καταπολέμηση			
Απολύμανση του εδάφους με ευρέως φάσματος απολυμαντικά.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	

ΝΕΚΡΩΣΗ ή ΣΗΨΗ ΕΝΤΕΡΙΩΝΗΣ (*Pectobacterium carotovorum*, *P. atrosepticum* και *Pseudomonas viridiflava*, *P. fluorescens*, *P. corrugata*, *P. cichorii*)

Η προσβολή αρχίζει από τις πληγές του κλαδέματος ή από άλλες πληγές και προχωρά προς την εντεριώνη του στελέχους. Η προσβολή εμφανίζεται σε αναπτυσσόμενα φυτά τομάτας. Παρατηρείται χλώρωση του φυλλώματος, ιδιαίτερα στο κάτω μέρος του φυτού, και αργότερα παρατηρείται μάρανση, σπάσιμο βλαστών και τελικά ξήρανση του φυτού. Το χαρακτηριστικό σύμπτωμα είναι η αλλοίωση, ο καστανός μεταχρωματισμός, η σήψη και η νέκρωση της εντεριώνης στο στέλεχος, στους βλαστούς και στους μίσχους των φύλλων. Η αλλοίωση ξεκινά από το κέντρο της εντεριώνης, η οποία χάνει την κανονική της υφή, δημιουργώντας σκούρες περιοχές και εγκάρσιες κοιλότητες. Σε προχωρημένο στάδιο δημιουργείται εκτεταμένο κούφωμα και η εντεριώνη μετατρέπεται σε ένα λεπτό καστανό στρώμα κολλημένο στον αγγειώδη ιστό. Στα αγγεία μπορεί να εμφανιστεί μεταχρωματισμός, καθώς επίσης και μικρά έλκη στη βάση των μίσχων των φύλλων ή σπανιότερα στα στελέχη του φυτού. Φυτά άρρωστα μεγάλης ηλικίας αναγνωρίζονται από την έκπτυξη εναέριων ριζών πάνω από την προσβεβλημένη περιοχή του στελέχους. Τα προσβεβλημένα φυτά επίσης εμφανίζουν μειωμένη παραγωγή και υποβαθμισμένη ποιότητα καρπών.

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ (1)	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
Καλλιεργητικά μέτρα			
Χρήση υγιούς σπόρου.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Προστασία της καλλιέργειας.
Μεταφύτευση φυταρίων που προέρχονται από αμόλυντα σπορεία.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Προστασία της καλλιέργειας.
Καταστροφή των υπολειμμάτων της προηγούμενης καλλιέργειας.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Μείωση του υπάρχοντος μολύσματος (τα βακτήρια επιβιώνουν στα υπολείμματα, στο έδαφος κ.λ.π.).
Αποφυγή της υπερβολικής αζωτούχου λίπανσης.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Οι υψηλές δόσεις αζώτου δημιουργούν φυτά με μαλακούς ιστούς, που είναι ευπαθή στις μολύνσεις.
Αποφυγή υπερβολικής υγρασίας (αραιή φύτευση, κανονικά ποτίσματα, κανονικά κλαδέματα, αερισμός, ψεκασμοί τις πρωινές ώρες).	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Η υγρασία δημιουργεί ευνοϊκό περιβάλλον για την είσοδο του βακτηρίου στα φυτά, καθώς και για τη μετάδοσή του από φυτό σε φυτό.
Απομάκρυνση και καταστροφή των άρρωστων φυτών.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Μείωση του τυχόν υπάρχοντος μολύσματος.

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ (2)	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ			
Καλλιεργητικά μέτρα			
Αποφυγή καλλιεργητικών εργασιών όταν τα φυτά είναι υγρά.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Η υγρασία ευνοεί την είσοδο των βακτηρίων στα φυτά.
Απολύμανση εργαλείων κλαδέματος (εμβάπτιση σε διάλυμα 0.5 % υποχλωριώδους νατρίου ή σε καθαρό οινόπνευμα για 5 λεπτά).	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Το βακτήριο μεταφέρεται από τα μολυσμένα στα υγιή φυτά με τα εργαλεία κλαδέματος και μπαίνει μέσα από τις πληγές.
Χημική καταπολέμηση			
Απολύμανση εδάφους με ευρέως φάσματος απολυμαντικά.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	
Χρήση εγκεκριμένων σκευασμάτων φυτοπροστατευτικών προϊόντων	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Ψεκασμοί μετά το κλάδεμα των φυτών.

Στ. ΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΣΘΕΝΕΙΕΣ

ΜΩΣΑΪΚΟ ΤΗΣ ΑΓΓΟΥΡΙΑΣ (Cucumber mosaic virus, CMV)

Προσβεβλημένα φυτά εμφανίζουν μωσαϊκό, αλλά η ασθένεια δεν είναι τόσο έντονη όσο στις προηγούμενες περιπτώσεις.

Μετάδοση: Μεταδίδεται κατά μη-έμμοно τρόπο με πάρα πολλά είδη αφίδων, και με το σπόρο ορισμένων φυτικών ειδών (δεν υπάρχουν ενδείξεις για μετάδοση με τον σπόρο τομάτας).

ΚΗΛΙΔΩΤΟΣ ΜΑΡΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΤΟΜΑΤΑΣ (Tomato spotted wilt virus, TSWV)

Παρατηρείται λεύκανση νευρών και νεκρωτικές κηλίδες στα φύλλα.

Μετάδοση: Μεταδίδεται κατά έμμοно τρόπο με τους θρίπες.

ΙΟΣ ΤΟΥ ΜΩΣΑΪΚΟΥ ΤΟΥ ΚΑΠΝΟΥ (Tobacco mosaic virus, TMV)

Ο ιός προσβάλλει τη μελιτζάνα, χωρίς όμως ιδιαίτερη επίδραση στην ανάπτυξη του φυτού και την απόδοσή του.

Μετάδοση: Ο ιός είναι άκρως μολυσματικός και μεταδίδεται με μηχανική επαφή μεταξύ των φυτών, με τα χέρια και τα μολυσμένα εργαλεία κατά τις εκτέλεση καλλιεργητικών εργασιών.

ΠΟΙΚΙΛΟΧΡΩΣΗ ΚΑΙ ΝΑΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΜΕΛΙΤΖΑΝΑΣ (Eggplant mottled dwarf virus, EMDV)

Προκαλεί ανάσχεση της ανάπτυξης του φυτού και στειρώση. Στα φύλλα εμφανίζεται ποικιλόχρωση και συστροφή.

Μετάδοση: Μεταδίδεται με τον σπόρο, καθώς και κατά έμμοно τρόπο με τα ημίπτερα *Anaceratogallia laevis* (Cicadellidae), *A. ribauti* και *Agallia vorobjevi* (Cicadellidae)

ΜΩΣΑΪΚΟ ΤΗΣ ΜΕΛΙΤΖΑΝΑΣ (Eggplant mosaic virus, EMV)

Προκαλεί ποικιλόχρωση και μωσαϊκό.

Μετάδοση: Μεταδίδεται με είδη του γένους *Epitrix spp.* (Coleoptera) και μηχανικά με μολυσμένα εργαλεία, καθώς και με τον σπόρο σε κάποια είδη.

Ακολουθούν τα γενικά και ειδικά καλλιεργητικά μέτρα αντιμετώπισης των ιολογικών ασθενειών.
Σημειώνεται, ότι φυτοπροστατευτικά προϊόντα για τις ιολογικές ασθένειες (τα «ιο-κτόνα») ΔΕΝ υφίστανται.

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ: ΓΕΝΙΚΑ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ (αφορά όλες τις ιολογικές ασθένειες)	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
1. Απομόνωση των χώρων που χρησιμοποιούνται για σπορεία με κατάλληλα εντομοστεγή δίχτυα, για αποφυγή μαζικών μολύνσεων, και τοποθέτησή τους κατά το δυνατόν σε περιοχές με απώλεια πυκνής αυτοφυούς βλάστησης στον περιβάλλοντα χώρο. Απόλυτος έλεγχος της αυτοφυούς εφαρμογής βιολογικών μέτρων και, όπου είναι απαραίτητο, σε συνδυασμό με εφαρμογή ζιζανιοκτόνων.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Αποφυγή μαζικών μολύνσεων στο σπορείο με ενδημικούς ιούς. Μολυσμένα φυτά στο σπορείο δυνατόν να μη δείχνουν συμπτώματα, λόγω του χρόνου επώασης που απαιτείται διευκολύνοντας την είσοδο μολυσμένων φυτών στις καλλιέργειες.
2. Καταπολέμηση ζιζανίων ή αυτοφυών φυτών “αποθηκών”, που αποτελούν μέσα συντήρησης των ιών από έτος σε έτος στον περιβάλλοντα χώρο της καλλιέργειας. Συντονισμένη εφαρμογή του μέτρου από μεγάλες ομάδες παραγωγών.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Αποφυγή εισόδου στην καλλιέργεια παθογόνων ιών, που διατηρούνται σε ζιζάνια ή άλλα φυτικά είδη.
3. Καταστροφή υπολειμμάτων της καλλιέργειας με φωτιά ιδιαίτερα σε κρούσματα με ιούς του γένους Tobamovirus, Potexvirus. Απολύμανση των γεωργικών εργαλείων. Καλό πλύσιμο χεριών πριν την έναρξη των καλλιεργητικών φροντίδων και μετά την επαφή με τα ασθενή φυτά.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Οι ιοί αυτοί είναι ιδιαίτερα μολυσματικοί, διατηρούνται επί μακρόν στα υπολείμματα καλλιεργειών και μεταδίδονται με μολυσμένα εργαλεία και χέρια κατά τη διάρκεια εκτέλεσης των καλλιεργητικών εργασιών.
4. Χρονική μετατόπιση της έναρξης της καλλιέργειας σε περιόδους μειωμένης κινητικότητας αφίδων-φορέων.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Αποφυγή «κυμάτων» αφίδων που μεταδίδουν κυρίως μη έμμοτους ιούς, για την αποφυγή μολύνσεων.
5. Απολύμανση ή θερμοθεραπεία σε μη πιστοποιημένου σπόρου ή σπόρου αμφιβόλου προέλευσης.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Απαιτείται εμβάπτιση του σπόρου με συνεχή ανάδευση σε διάλυμα 10% φωσφορικού τρινατρίου για 15 min ή σε διάλυμα 1% φωσφορικού τρινατρίου για 45 min και στη συνέχεια σε διάλυμα 0,5% υποχλωριώδους νατρίου για 30 min. Μετά ο σπόρος ξεπλένεται

			καλά με νερό. Εναλλακτικά, έκθεσή του (τελείως ξηρός σπόρος, για να μη ζημιωθεί) στους 70°C εντός ξηρού κλιβάνου για 2-4 ημέρες ή στους 74°C για 2 ημέρες ή στους 80°C για 1 ημέρα.
6. Καταπολέμηση των εντόμων φορέων, που μεταδίδουν τα ιικά σωματίδια κατά έμμοιο ή ημιέμμοιο τρόπο, με τα κατάλληλα εγκεκριμένα εντομοκτόνα και παγίδες.	NAI	NAI	Μείωση του ρυθμού εξάπλωσης του παθογόνου.
7. Αποφυγή εισόδου εντόμων φορέων σε θερμοκήπια ή σε μικρής έκτασης καλλιέργειες στο ύπαιθρο με χρήση κατάλληλων διχτυών ή χρωματικών εντομοαπωθητικών κατασκευών ή παγίδων.	OXI	NAI	Αποφυγή εισόδου του φορέα στο θερμοκήπιο ή την καλλιέργεια με παρεμποδιστικά ή αποτρεπτικά μέτρα.
8. Εδαφοκάλυψη με αλουμινόχαρτο ή φύλλα πλαστικού χρώματος λευκού ή κυανού ή γκρι.	OXI	NAI	Μείωση του πληθυσμού αφίδων που επισκέπτονται την καλλιέργεια.
9. Χρήση ανθεκτικών ποικιλιών, όπου υπάρχουν, χωρίς να προέρχονται από γενετική τροποποίηση.	NAI	NAI	Αποτροπή μόλυνσης του φυτού.
10. Άμεση συλλογή και καταστροφή των φυτών που πρωτοεμφανίζουν ιολογικά συμπτώματα εντός της καλλιέργειας.	NAI	NAI	Αποτροπή εξάπλωσης του ιού με την καταστροφή φυσικών πηγών του εντός της καλλιέργειας
11. Χωροθέτηση και φύτευση εντομοαπωθητικών φυτών στις καλλιέργειες (ιδίως θερμοκήπια και μικρής έκτασης καλλιέργειες).	OXI	NAI	Μείωση της επισκεψιμότητας εντόμων φορέων με φυσική απώθηση

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ: ΕΙΔΙΚΑ ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΤΙΚΑ ΜΕΤΡΑ (ανάλογα του παθογόνου ιολογικής φύσεως)	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
ΜΩΣΑΪΚΟ ΤΗΣ ΑΓΓΟΥΡΙΑΣ Χρήση ανθεκτικών υβριδίων για τα είδη που είναι διαθέσιμα. Απομάκρυνση φυτών με συμπτώματα. Αποτροπή αφίδων με δίχτυα, εντομοαπωθητικά φυτά, χρωματικές κατασκευές. Καταπολέμηση αφίδων με ατοξικά ορυκτέλαια σε μικρές δόσεις ή σε συνδυασμό με εντομοκτόνα. Εξόντωση ζιζανίων και φυτών ξενιστών γύρω από το σπορεία και την καλλιέργεια.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Πηγή μόλυνσης των υγιών φυτών.
	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Περιορισμός εξάπλωσης του παθογόνου.
	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Σημαντική μείωση του πληθυσμού αφίδων που επισκέπτονται την καλλιέργεια.
	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Έλεγχος αριθμού φορέων και μείωση ικανότητας μετάδοσης του ιού.
	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Μείωση φυσικών πηγών του ιού.
ΚΗΛΙΔΩΤΟΣ ΜΑΡΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΤΟΜΑΤΑΣ Προφύλαξη σπορειών με εντομοστεγή δίχτυα για αποφυγή εισόδου θριπών. Αποφυγή σπορειών και καλλιεργειών κοντά σε καλλιέργειες καπνού. Κατασταλτικοί ψεκασμοί κατά του θρίπα στο κατάλληλο στάδιο.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Αποφυγή εισόδου εντόμων φορέων
	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Αποφυγή θριπών που ενδεχομένως αναπτύσσονται σε μεγάλους αριθμούς σε καλλιέργειες καπνού.
	ΟΧΙ	ΝΑΙ	
ΙΟΣ ΤΟΥ ΜΩΣΑΪΚΟΥ ΤΟΥ ΚΑΠΝΟΥ Τα ίδια με την περίπτωση της ασθένειας του μωσαϊκού της τομάτας.			
ΠΟΙΚΙΛΟΧΡΩΣΗ ΚΑΙ ΝΑΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΜΕΛΙΤΖΑΝΑΣ Απομάκρυνση ύποπτων φυτών με συμπτώματα.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Καταστροφή πηγών του ιού εντός της καλλιέργειας τα οποία μπορεί να αποτελέσουν

Εφαρμογή εντομοκτόνων ανάλογα με την ένταση και έκταση της ασθένειας.			πηγές πρωτογενών ή δευτερογενών μολύνσεων. Μείωση του αριθμού των εντόμων που μεταδίδουν τον ιό.
ΜΩΣΑΪΚΟ ΤΗΣ ΜΕΛΙΤΖΑΝΑΣ			
Απομάκρυνση φυτών με συμπτώματα στην καλλιέργεια.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Καταστροφή πηγών του ιού εντός της καλλιέργειας τα οποία μπορεί να αποτελέσουν πηγές πρωτογενών ή δευτερογενών μολύνσεων.
Εξόντωση ζιζανίων και φυτών ξενιστών γύρω από το σπορεία και την καλλιέργεια.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Μείωση φυσικών πηγών του ιού.
Απομάκρυνση ύποπτων φυτών με συμπτώματα.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Καταστροφή πηγών του ιού εντός της καλλιέργειας τα οποία μπορεί να αποτελέσουν πηγές πρωτογενών ή δευτερογενών μολύνσεων.
Εφαρμογή εντομοκτόνων ανάλογα με την ένταση και έκταση της ασθένειας.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Μείωση του αριθμού των εντόμων που μεταδίδουν τον ιό.

Ζ. ΜΗ ΠΑΡΑΣΙΤΙΚΕΣ ΑΣΘΕΝΕΙΕΣ

ΞΗΡΗ ΚΟΡΥΦΗ («η τάπα του ασβέστιου») ΤΩΝ ΚΑΡΠΩΝ

Η ξηρή κορυφή προξενείται στους καρπούς κατά την ταχεία ανάπτυξή τους, όταν το ασβέστιο δεν φθάνει στην άκρη τους σε επαρκή ποσότητα, για τη σύνθεση των κυτταρικών τοιχωμάτων. Εμφανίζεται στην τομάτα και πιπεριά κυρίως κατά την περίοδο του καλοκαιριού. Τα πρώτα συμπτώματα εμφανίζονται, όταν οι καρποί είναι ακόμα πράσινοι υπό τη μορφή μικρών, ελαφρά πράσινων κηλίδων, οι οποίες προοδευτικά μεγαλώνουν και αφυδατώνονται σχηματίζοντας σκουρόχρωμες, περίπου κυκλικές (με σαφή όρια), σχεδόν επίπεδες ή βυθισμένες, στιλπνές και δερματώδεις περιοχές, οι οποίες μπορεί να καλύψουν περισσότερη από τη μισή επιφάνεια των καρπών. Η ξηρή κορυφή κατά κανόνα παρατηρείται στην κορυφή των καρπών, χωρίς να αποκλείεται στις πλευρές ή στο εσωτερικό τους. Οι καρποί με την πάθηση ωριμάζουν ταχύτερα σε σχέση με τους υγιείς.

Οι παράγοντες που συμμετέχουν σε αυτή την ασθένεια συνδέονται αφενός με την απορρόφηση του ασβέστιου από τις ρίζες και αφετέρου με τη διακίνηση του ασβεστίου στο φυτό.

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ	ΕΦΑΡΜΟΓΗ		ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΑ
	ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (1)	ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗΣ ΦΥΤΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ (2)	
Καλλιεργητικά μέτρα Καλλιέργεια ποικιλιών και υβριδίων μειωμένης ευπάθειας.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	
Ασβέστωση εδάφους, εάν το pH του είναι όξινο. Σε αλκαλικό pH, προσθήκη γύψου (CaSO ₄), γιατί προσθέτει ασβέστιο και ελαττώνει το pH	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Επιθυμητό pH εδάφους γύρω στο 7.
Αποφυγή καλλιέργειας σε αλατούχα εδάφη.	ΟΧΙ	ΝΑΙ	Συστήνεται προσθήκη γύψου και απομάκρυνση της περίσσειας των αλάτων με νερό.
Κανονικά ποτίσματα με νερό καλής ποιότητας.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Το αλατούχο νερό ευνοεί την πάθηση.
Περιορισμός αζωτούχου λίπανσης.	ΝΑΙ	ΝΑΙ	Χορήγηση αζώτου σε νιτρική (π.χ. νιτρικό ασβέστιο) και όχι σε αμμωνιακή, λόγω ανταγωνισμού των αμμωνιακών με το ασβέστιο και τα άλλα κατιόντα.

Κανονική χορήγηση καλιούχου λίπανσης.	NAI	NAI	Μεγάλη σχέση K^+/Ca^{2+} στο έδαφος ευνοεί την πάθηση, ενώ πολύ μικρή σχέση ευνοεί τη δημιουργία στιγμάτων στους καρπούς και μειώνει τη διάρκεια ζωής τους.
Κανονική χορήγηση μαγνησιούχου λιπάσματος.	OXI	NAI	
Εφαρμογή τεχνητής βροχής.	OXI	NAI	Κυρίως κατά τις ημέρες της μεγάλης εξατμισοδιαπνοής (π.χ. όταν πνέουν δυνατοί νοτιάδες).
Διαφυλλικοί ψεκασμοί φυλλώματος με διάλυμα 0,4% χλωριούχου ασβεστίου (καθαρότητας 96% σκεύασμα) ή διάλυμα 0,5% χλωριούχου ασβεστίου (καθαρότητας 78% σκεύασμα) για 1-2 φορές την εβδομάδα από την αρχή της πάθησης μέχρι την ανάπτυξη των καρπών.	NAI	NAI	Το χλωριούχο ασβέστιο δεν πρέπει να χορηγείται σε μεγαλύτερες δόσεις, γιατί δύναται να προκληθεί έγκαυμα.